

მასწავლებლის თვითშეფასება

როგორ მიიღწევა მასწავლებლის მიზანმიმართული პროფესიული განვითარება?

საქართველოს განათლების სისტემაში მიმდინარე რეფორმები, უპირველეს ყოვლისა, მიმართულია ზოგადი განათლების სისტემის განვითარებისა და სკოლებში სწავლა-სწავლების ხარისხის გაუმჯობესებისკენ. ერთ-ერთი ყველაზე ეფექტური გზა ამ მიზნის მისაღწევად არის პასუხისმგებლობის დელეგირება სკოლის თითოეულ წევრზე. მრავალი კვლევა ცხადყოფს, რომ პასუხისმგებლობის გადანაწილება ზემოდან ქვემოთ ხელს უწყობს ურთიერთთანამშრომლობის კულტურის დამკვიდრებას, სკოლის მასწავლებელთა მოტივაციის ზრდას პროფესიული განვითარებისთვის, რაც, თავის მხრივ, ხელს უწყობს სასწავლო პროცესის ხარისხის ზრდასა და მოსწავლეთა შედეგების გაუმჯობესებას.

თითოეულმა მასწავლებელმა თავის თავს უნდა ჰკითხო, რაში მდგომარეობს მისი სისუსტე და სიძლიერე, მის მიერ დაგეგმილი და განხორციელებული რომელი აქტივობა არის წარმატებული თუ წარუმატებელი, მოკლედ: რა როგორ მოქმედებს? რა არის მისი ძლიერი მხარე? რა უნდა გააუმჯობესოს საკუთარ პედაგოგიურ პრაქტიკაში და როგორ?

საკუთარი პრაქტიკის მიუკერძოებელი და თვითკრიტიკული ანალიზითა და შეფასებით არის შესაძლებელი მიზანმიმართული პროფესიული წინსვლა. მასწავლებელმა, რომელსაც სურს იყოს წარმატებული, უპასუხოს განათლების თანამდროვე მოთხოვნებსა და გამოწვევებს, უნდა აიღოს პასუხისმგებლობა საკუთარ თავზე, იზრუნოს პროფესიული ცოდნის განახლებასა და პრაქტიკული უნარების გაუმჯობესებაზე, რაც მიიღწევა თვითშეფასებისა და თვითგანვითარების მოქნილი მექანიზმის აწყობით. მასწავლებლის ჩართვა პროფესიული განვითარების აქტივობებში შედეგიანია, როდესაც იგი აკეთებს საკუთარი პრაქტიკის თვითშეფასებას, ანალიზებს თვითშეფასების შედეგებს და თვითრეფლექსიის საფუძველზე, ინდივიდუალური საჭიროებიდან გამომდინარე, სახავს პროფესიული განვითარების გზას. 69

თვითშეფასება უნდა განვიხილოთ როგორც განმავითარებელი შეფასების ტიპი, რომლის დროსაც მასწავლებელი აკეთებს რეფლექსიას, აფასებს თავისივე მუშაობს პროცესს, წინასწარ განსაზღვრული სტანდარტის/კრიტერიუმების შესრულების ხარისხს. იგი აკეთებს თავისი ძლიერი და სუსტი მხარეების იდენტიფიცირებას და მუშაობის პროცესში ცვლილებები სწორედ რეფლექსიისა და ანალიზის საფუძველზე შეაქვს.¹⁰

რა დანიშნულება აქვს თვითშეფასებას?

თვითშეფასების პროცესი მასწავლებლის პროფესიული და პიროვნული განვითარების ნაწილია;

თვითშეფასება საკუთარი წინსვლის შემოწმების, გაზომვის, ასევე საჭიროებაზე მორგებული პროფესიული განვითარების გეგმის შემუშავების საშუალებას იძლევა;

სასწავლო პროცესის შემდგომი დაგეგმვა მხოლოდ იმ შემთხვევაშია შესაძლებელი, თუ პედაგოგი აღიარებს თავისი პრაქტიკის გასაუმჯობესებელ მიმართულებებს, სუსტ მხარეებს;

თვითშეფასება ზრდის მასწავლებლის პასუხისმგებლობასა და დამოუკიდებლობას;

თვითშეფასების, როგორც პროცესი, ისე შედეგი მასწავლებელს „თავი საკუთარი მუშაობის პროცესის წარმართველად“ აგრძნობინებს; თვითშეფასება ორიენტირებულია პროფესიული პარტნიორობის ძიებისკენ, რომლებთან ერთადაც მასწავლებლები დაძლევენ სიძნელეებს;

თვითშეფასება აძლიერებს შეფასების განმავითარებელ ფუნქციას;

თვითშეფასება მასწავლებელს მთელი სიცოცხლის განმავლობაში შემსწავლელად აქცევს;

თვითშეფასების პროცესი ეხმარება პედაგოგს არა მარტო ხილული პრობლემების მოგვარებაში. მისი დახმარებით მასწავლებელი აღმოაჩენს და გადაჭრის ისეთ პრობლემებსაც, რომელთა არსებობაც არც კი ჰქონდა გაცნობიერებული თვითშეფასებამდე;

თვითშეფასების ინსტრუმენტად „კრიტიკული მეგობრის“ ინსტიტუტის გამოყენებისას კოლეგები ერთმანეთს ეხმარებიან სუსტი მხარეების აღმოჩენასა და მათი დაძლევის გზების ძიებაში. მასწავლებელი, რომელიც ხედავს კოლეგის გასაუმჯობესებელ მიმართულებებს, თავადაც ფიქრობს თავის პრაქტიკაზე და შეიძლება აღმოაჩინოს, რომ ესა თუ ის კონკრეტული მიმართულება მისთვისაც არ წარმოადგენს ძლიერ მხარეს. ძლიერი მხარეები კი დამკვირვებელ მასწავლებელს გადააქვს საკუთარ პრაქტიკაში და იგი მისთვის ხდება ბიძგი, მეტად ჩაუღრმავ

დეს ამა თუ იმ საკითხს, რაც ხელს უწყობს მის პროფესიულ ზრდას. კოლეგის შეფასება მას ასევე უვითარებს შეფასების უნარს; თვითშეფასების გამოყენება ამაღლებს მასწავლებლის თვითეფექტურობის განცდას;

თვითშეფასება ხელს უწყობს მასწავლებლის რეფლექსური უნარების განვითარებას; რეფლექსია მასწავლებელს ეხმარება უწყვეტ პროფესიულ ზრდაში, ასევე ესაა შესაძლებლობა, განავითაროს პრაქტიკაზე დაფუძნებული თეორია, აქციოს თეორია პრაქტიკად.

რა უნარები უნდა ჰქონდეს განვითარებული მასწავლებელს ობიექტური

თვითშეფასებისთვის?

პროფესიონალმა მასწავლებელმა იცის საგანი, რომელსაც ასწავლის, ფლობს პედაგოგიურ მიდგომებს და შესაბამის უნარებს, რათა ეს ცოდნა გადაიტანოს პედაგოგიურ პრაქტიკაში. ასევე, რაც ძალიან მნიშვნელოვანია, მასწავლებელი იცავს ეთიკის ნორმებს და აქვს მზაობა მუდმივად აახლებდეს ცოდნას. ასეთი მასწავლებლის ჩამოყალიბების ერთ-ერთი ეფექტური გზა რეფლექსიის გზით პროფესიული ზრდაა. რეფლექსია პროფესიული ზრდის ინსტრუმენტია როგორც დამწყები, ისე გამოცდილი მასწავლებლის ხელში.

რეფლექსური სწავლება უკვე მე-20 საუკუნის ოთხმოციანი წლებიდან გახდა ერთ-ერთი მთავარი მიმართულება მასწავლებლის განათლებაში. იგი არაფერია, თუ არა გააზრებული პრაქტიკა. რეფლექსია შეგვიძლია განვიხილოთ, როგორც გააზრებული თვითშეფასება, წინასწარ განსაზღვრულ კრიტერიუმებზე დაყრდნობით.

რეფლექსური პრაქტიკა პროფესიული განვითარების პრაქტიკაზე დაფუძნებული მოდელის მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტია, სადაც ადამიანები საკუთარი გამოცდილებიდან სწავლობენ. თეორიისა და პრაქტიკის მჭიდრო კავშირი ყველაზე მეტად პროფესიული განვითარების ამ მეთოდში ჩანს – რეფლექსიის საშუალებით მასწავლებელი თეორიებს საკუთარი პრაქტიკის კონტექსტში განიხილავს და შეუძლია თავად განალიზოს იგი ემპირიულ გამოცდილებაზე დაყრდნობით. რეფლექსური სწავლების დროს მასწავლებელი უბრალოდ კი არ უბრუნდება წარსულს, არამედ გააზრებულად აანალიზებს საკუთარ ემოციებს, გამოცდილებას, მოქმედებებსა თუ რეაქციებს და ამ მონაცემებს იყენებს საკუთარი პროფესიონალიზმის ასამაღლებლად.

რეფლექსია პრაქტიკის ანარეკლია. იმისთვის, რომ ვიყოთ რეფლექსური მასწავლებლები, უნდა ჩამოვიყალიბოთ გარკვეული დამოკიდებულებები: გახსნილობა, პასუხისმგებლიანობა და საქმისადმი ერთგულება. მასწავლებლებს სჭირდებათ მზაობა, რათა კრიტიკულად შეხედონ როგორც საკუთარ, ისე კოლეგების იდეებს და პრაქტიკას.

რეფლექსური უნარები მასწავლებელს საშუალებას აძლევს, საკუთარი თავი გამოიყენოს როგორც რესურსი პროფესიული განვითარებისთვის მასწავლებლებს, რომლებიც საკუთარი თვითშეფასების შედეგებს ხედავენ, ნაკლებად აქვთ ზედმეტად მაღალი ან ზედმეტად დაბალი თვითშეფასებისკენ მიდრეკილება, ისინი რეალურად აფასებენ საკუთარ

შესაძლებლობებს და გეგმავენ ქმედით აქტივობებს საკუთარი სუსტი მხარის გასაუმჯობესებლად (The European Profiling Grid – a User Guide 2011: 7-9), რაც თავის მხრივ, პოზიტიურ გავლენას ახდენს სასწავლო პროცესზე.

რეფლექსური პრაქტიკა არის მიდგომა, რომელიც საშუალებას აძლევს პროფესიონალებს, გააანალიზონ არსებული პრაქტიკა და მივიდნენ დასკვნამდე, თუ როგორ შეიძლება გააუმჯობესონ იგი, იმ ძლიერი და სუსტი მხარეების გათვალისწინებით, რომლებიც თვითშეფასებისას გამოვლინდა.

რეფლექსური სწავლების მახასიათებლებია:

სწავლებისადმი კონსტრუქტივისტული მიდგომა. რეფლექსური მასწავლებელი, გარდა აკადემიური შინაარსისა და უნარებისა, ითვალისწინებს მოსწავლის წინარე ცოდნასა და გამოცდილებას, ასევე მის ინტერესებსა და საჭიროებებს. მოსწავლე სასწავლო პროცესში განიხილება, როგორც აქტიური შემოქმედი და არა ცოდნის პასიური მიმღები;

პრობლემის მოგვარება. მასწავლებელი იქცევა მთელი სიცოცხლის განმავლობაში შემსწავლელად და გამუდმებით ეძიებს გზებს/საშუალებებს, რომ სწავლის პროცესი მოსწავლეებისთვის მეტად საინტერესო და სახალისო გახადოს. იგი ეძებს მოსწავლეებთან, კოლეგებთან და საზოგადოებასთან დიალოგის ახალ საშუალებებს.

რეფლექსურ სწავლებას საფუძვლად უდევს შემდეგი ოთხი ძირითადი პრინციპი:

1. იგი დაფუძნებულია მტკიცებულებებზე;
2. არის დიალოგური ხასიათის;
3. არის არა ხანმოკლე, ერთჯერადი აქტივობა, არამედ დამკვიდრებული სტილი;
4. აქვს წრიული ხასიათი.

მასწავლებელმა რეფლექსია უნდა აწარმოოს როგორც სწავლების დასაწყისში, რაც ეხმარება მას საკუთარი ძლიერი და სუსტი მხარეების იდენტიფიცირებასა და პროფესიული განვითარების შესაბამისი აქტივობების დაგეგმვაში, ასევე სწავლების პროცესში, რომლის საშუალებითაც აფასებს, რამდენად უმჯობესდება სასწავლო პროცესი, ასევე სწავლების გარკვეული ეტაპის დასასრულს (მაგ. სასწავლო წლის ბოლოს), რითაც მასწავლებელი აფასებს მის მიღწევებს (Donald Schon, 1983) და ხელახლა გეგმავს პროფესიული განვითარების გზას წინა გამოცდილებაზე დაფუძნებით. რეფლექსიის ერთ-ერთი ყველაზე სრულყოფილი მოდელი შემდეგი ეტაპებისაგან შედგება (Gibbs, 1998):

ინდივიდუალური სამოქმედო გეგმა – თვითშეფასების საფუძველზე შემუშავებულ სამოქმედო გეგმაზე დაყრდნობით ცვლილებების განხორციელება;

აღწერა – აღწერა იმისა, რაც მოხდა ცვლილებების განხორციელების ამა თუ იმ ეტაპზე, როდესაც მასწავლებელი არანაირ დასკვნას და შეფასებას არ აკეთებს.

გრძნობების გამოხატვა – მასწავლებელი გამოხატავს საკუთარ ემოციასა და რეაქციას მომხდარზე, მაგრამ არ აკეთებს ანალიზს;

შეფასება – მასწავლებელი აფასებს რა იყო კარგი ან ცუდი მომხდარში, აკეთებს ღირებულებით შეფასებას;

ანალიზი – მასწავლებელი პასუხს სცემს შემდეგ კითხვებს: ამ სიტუაციიდან რა დასკვნა შეიძლება გამოვიტანო? სხვების გამოცდილების გათვალისწინებით, როგორ ვაფასებ სიტუაციას? სხვების გამოცდილება მნიშვნელოვნად განსხვავდება ჩემისგან?

დასკვნა – შეფასებისა და ანალიზის საფუძველზე მასწავლებელს გამოაქვს ზოგადი და კონკრეტული დასკვნები და პასუხობს შემდეგ ძირითად კითხვას: რა დასკვნა შემიძლია გამოვიტანო ამ სიტუაციიდან?

ინდივიდუალური სამოქმედო გეგმა – მასწავლებელი პასუხს სცემს კითხვებს: მომავალში მსგავს სიტუაციებში როგორ ვიმოქმედებ? რას გავაკეთებ სხვანაირად? მიღებულ გამოცდილებაზე დაყრდნობით რა ნაბიჯების გადადგმას ვაპირებ? და გამოტანილი დასკვნების საფუძველზე შეიმუშავებს ინდივიდუალურ სამოქმედო გეგმას.

სამოქმედო

გეგმა

დასკვნა

აღწერა

ანალიზი

გრძნობები

შეფასება

ყოველთვის უნდა გვახსოვდეს, რომ რეფლექსია თვითშეფასების პროცესის დასაწყისია და არა დასასრული. რეფლექსური უნარები იწყება მისი მნიშვნელობის გაზრებით, იმის გაცნობიერებით, რომ ეს უნარები მიზანმიმართული პროფესიული ზრდის ერთ-ერთი ეფექტიანი მექანიზმია. რეფლექსია იწყება იმ მომენტიდან, როდესაც შეკითხვებს ვუსვამთ საკუთარ თავს, როდესაც სირთულეების წინაშე აღმოვჩნდებით და პრაქტიკაში ხარვეზებს წავაწყდებით, როდესაც მოვლენები გეგმის მიხედვით არ მიდის. ამ დროს ჩვენ თავს უსუსურად ვგრძნობთ და გვიჭირს პრობლემის მოგვარება.

რეფლექსია გვაძლავს პასუხისმგებლობა ავიღოთ სწავლებასა და სწავლაზე და გამოვკვეთოთ გასაუმჯობესებელი მიმართულებები. იყო რეფლექსური, ნიშნავს იყო საკუთარი თავის დამკვირვებელი და „კრიტიკული მეგობარი“. მასწავლებელს უნდა ჰქონდეს მზაობა ამ ყველაფრისთვის, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მთელი რეფლექსიის პროცესი ფუჭი ძალისხმევა აღმოჩნდება.

რეფლექსია უნდა იყოს წინასწარ დაგეგმილი, მიზანმიმართული, სტრუქტურირებული. ის უნდა ხასიათდებოდეს თეორიისა და პრაქტიკის მჭიდრო კავშირით, ხოლო სწავლა უნდა იყოს მისი თანამდევ პროცესი, რაც ხელს უწყობს ცვლილებას და განვითარებას. ყველაფერი ეს კი აყალიბებს რეფლექსურ მასწავლებელს.

მაშასადამე, რატომ რეფლექსური სწავლება და რეფლექსური მასწავლებელი?

რეფლექსია მასწავლებელს საშუალებას აძლევს, ახლებურად გაიაზროს მისი, როგორც მასწავლებლის, როლი. იგი შეიძლება იყოს: წარმართველი, შემფასებელი, ორგანიზატორი, მონაწილე, რესურსების მენეჯერი, ფასილიტატორი, გზის მიმცემი, მკვლევარი და სხვ. (Wang, 2000);

რეფლექსური სწავლება ზრდის პროფესიონალიზმს. მასწავლებელი, რომელიც კარგად არის ინფორმირებული თავისი სწავლების შესახებ, უკეთ აფასებს მისივე პროფესიული განვითარების დონეს და ხვდება, რომელი მიმართულებით სჭირდება ცვლილება, იზრდება პროფესიულად;

რეფლექსური სწავლება ზრდის ნდობას მასწავლებელსა და მოსწავლეებს შორის; როდესაც მოსწავლე ხედავს, რომ მის აზრს იღებენ და აფასებენ, რომ მის მიერ მიწოდებული უკუკავშირის შედეგად მასწავლებელს სწავლებაში საჭირო ცვლილებები შეაქვს, მას უჩნდება მეტი პატივისცემა მასწავლებლისადმი, რაც მათ შორის ნდობის ჩამოყალიბებას უწყობს ხელს. ეს კი, საბოლოო ჯამში, მასწავლებელს სასწავლო მიზნების მიღწევაში ეხმარება;

რეფლექსური მასწავლებელი ეფექტურად უმკლავდება სასწავლო პროცესში არსებულ კომპლექსურ გამოწვევებს;⁷⁴

რეფლექსური მასწავლებელი იღებს პასუხისმგებლობას თავის პროფესიულ ზრდაზე;

რეფლექსური მასწავლებლობა ათავისუფლებს პედაგოგს ერთფეროვნებისაგან. რეფლექსური სწავლება მას მეტად შემოქმედებითს ხდის, იგი ხდება არა მარტო მრავალფეროვანი საკლასო აქტივობების ინიციატორი, არამედ სკოლაში სწავლა-სწავლების დონის ამაღლებისკენ მიმართული საქმიანობების აქტიური შემოქმედი;

რეფლექსური სწავლება მასწავლებელს საშუალებას აძლევს მისი სწავლების პროცესი მიზანმიმართლად იყოს დაგეგმილი;

რეფლექსური მასწავლებელი არა მარტო რაციონალურად და ყურადღებით სვამს შეკითხვებს, არამედ ის ამ შეკითხვებზე პასუხებს იყენებს, როგორც სახელმძღვანელოს, რათა უკეთესობისკენ შეცვალოს თავისი პრაქტიკა;

რეფლექსური მასწავლებლის პედაგოგიური პრაქტიკა განვითარებაზეა ორიენტირებული;

დაბოლოს, რეფლექსური ქმედება პროფესიული განვითარების ერთ-ერთი მძლავრი იარაღია.

მასწავლებლის საქმიანობის თვითშეფასების რა მეთოდები არსებობს?

წარმატებული ქვეყნების საგანმანათლებლო სისტემებში დანერგილია მასწავლებლის საქმიანობის თვითშეფასების მრავალფეროვანი მეთოდები, რომელთა გამოყენება ეხმარება მასწავლებლებს ობიექტურად შეაფასონ საკუთარი საქმიანობა, დახვეწონ კომპეტენციები და გააუმჯობესონ სწავლა-სწავლების პროცესი.

თვითშეფასების ამ მრავალფეროვანი მეთოდებიდან ჩვენ გამოვყოფთ საქართველოს ზოგადსაგანმანათლებლო სივრცისთვის მეტ-ნაკლებად ცნობილ და აპრობირებულ მეთოდებს, რომელთაც მასწავლებლები იყენებენ ცალ-ცალკე ან ერთობლიობაში. ეს მეთოდებია:

წინასწარ შემუშავებულ კრიტერიუმებზე დაყრდნობით თვითშეფასების კითხვარით საკუთარი პედაგოგიური პრაქტიკის შეფასება;

გაკვეთილის თუ სხვა სასწავლო აქტივობის აუდიო და/ან ვიდეოჩანაწერის გაკეთება და შემდეგ წინასწარ შემუშავებულ კრიტერიუმებზე დაყრდნობით მათი ანალიზი;

მოსწავლეთა და მშობელთა უკუკავშირი ინტერვიუს, ფოკუს-ჯგუფის, ანკეტირების და სხვ. გზით და მიღებული შედეგების ანალიზი;

„კრიტიკული მეგობრის ინსტიტუტი“;

სკოლის დირექციისგან მიღებული უკუკავშირი, რომელიც შეიძლება პედაგოგმა პერიოდულად მიიღოს ჩატარებული გაკვეთილის ან სასწავლო აქტივობის შემდეგ სასწავლო წლის განმავლობაში;⁷⁵

პროფესიული პორტფოლიოს ანალიზი;
წერილობითი ბლოგი/ჩანაწერების დღიური.

თვითშეფასების კითხვარი

რა მეთოდით განხორციელდება თვითშეფასება სქემაში?

ზემოთ ჩამოთვლილი თვითშეფასების მეთოდებიდან გზამკვლევაში განსაკუთრებულ ყურადღებას გავამახვილებთ მასწავლებლის თვითშეფასების კითხვარზე, რადგან მისი წარმოება არის სქემით გათვალისწინებული ერთ-ერთი სავალდებულო აქტივობა. თვითშეფასების სტანდარტიზებული კითხვარი შემუშავებულია მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ეროვნული ცენტრის მიერ ადგილობრივ და საერთაშორისო ექსპერტებთან ერთად.

მართალია, საქართველოს ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში მასწავლებელთა ერთი ნაწილი სხვადასხვა მეთოდით, სისტემატურად თუ პერიოდულად ახორციელებდა და ახორციელებს საკუთარი საქმიანობის შეფასებას და თვითშეფასების შედეგებს ითვალისწინებდა პედაგოგიურ პრაქტიკაში, მაგრამ ეს არის მხოლოდ ამა თუ იმ სკოლისა თუ ცალკეული მასწავლებლის პირადი ინიციატივა. აქამდე თვითშეფასების კითხვარით საკუთარი საქმიანობის შეფასება არ წარმოადგენდა სისტემის მოთხოვნას და არ იყო ფორმალიზებული.

სქემა, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ავალდებულებს თითოეულ მასწავლებელს, განახორციელოს თვითშეფასება და თვითშეფასების შედეგების ანალიზზე დაყრდნობით შეიმუშაოს ინდივიდუალური სამოქმედო გეგმა. ბუნებრივია, ისევე, როგორც ყველა სიახლის დროს, ამ სიახლესთან დაკავშირებითაც, მასწავლებლებს დაეხმებათ მთელი რიგი შეკითხვები, რომლებზედაც შევეცდებით ამ ქვეთავში გავცეთ პასუხი.

რას დაეფუძნა თვითშეფასების კითხვარი?

თვითშეფასების კითხვარი დაეფუძნა მასწავლებლის პროფესიულ სტანდარტს. თვითშეფასების საფუძველზე მასწავლებელი საკუთარ საქმიანობას აფასებს მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტით გათვალისწინებული ორი მიმართულებით – მოსწავლის შედეგზე ორიენტირებული სასწავლო პროცესის მართვა და პროფესიული განვითარება.

რა პერიოდულობით ავსებს მასწავლებელი თვითშეფასების კითხვარს?

სქემაში ჩართული ნებისმიერი სტატუსის მქონე მასწავლებელი ყოველი სასწავლო წლის დასაწყისში ავსებს თვითშეფასების კითხვარს და აფასებს საკუთარ საქმიანობას.⁷⁶

რას აკეთებს მასწავლებელი კითხვარის შევსების შემდეგ?

მასწავლებელი ანალიზებს საკუთარ პროფესიული საჭიროებებს, რომლის საფუძველზეც ადგენს არანაკლებ ერთწლიან ინდივიდუალურ სამოქმედო გეგმას, რომელშიც აისახება მასწავლებლის მიერ პროფესიული განვითარების მიზნით განსახორციელებელი აქტივობები. ყოველი სასწავლო წლის ბოლოს მასწავლებელი ანალიზებს და აფასებს გასული წლის განმავლობაში მის მიერ განხორციელებულ პროფესიულ საქმიანობას. შემენილ გამოცდილებასა და ანალიზის შედეგებს ითვალისწინებს მომდევნო სასწავლო წლისთვის თვითშეფასების კითხვარის შევსებისას და ინდივიდუალური სამოქმედო გეგმის შემუშავებისას.

როგორ ფასდება თვითშეფასების კითხვარი?

მიუხედავად იმისა, რომ თვითშეფასების კითხვარი არის სქემით განსაზღვრული სავალდებულო აქტივობა ნებისმიერი სტატუსის მოსაპოვებლად თუ შესანარჩუნებლად, იგი არ ფასდება განმსაზღვრელი შეფასებით. ეს იმას ნიშნავს, რომ თვითშეფასებაში მასწავლებელს არ მიენიჭება კრედიტქულა. მას აქვს მხოლოდ განმავითარებელი ფუნქცია.

რაში დაეხმარება მასწავლებელს თვითშეფასების შედეგები?

თვითშეფასების კითხვარი შეიძლება განვიხილოთ, როგორც მასწავლებლის მხარდამჭერი ინსტრუმენტი, რომლის ძირითადი მიზანია, მასწავლებელმა დაადგინოს, რამდენად შეესაბამება მისი ცოდნა, უნარები და დამოკიდებულებები მასწავლებლის პროფესიულ სტანდარტის მოთხოვნებს, გამოავლინოს და გააანალიზოს საკუთარი ძლიერი და სუსტი მხარეები და პროფესიული განვითარების შესაბამისი აქტივობებით გაიუმჯობესოს პრაქტიკა, რაც, თავის მხრივ, დაეხმარება სქემით გათვალისწინებული დანარჩენი აქტივობების წარმატებით განხორციელებაში.

მაგალითად, თუ მასწავლებელი თვითშეფასების კითხვარზე მუშაობისას აღმოაჩენს, რომ უჭირს საკუთარი „პედაგოგიური საქმიანობის დროს წამოჭრილი პრობლემების იდენტიფიცირება, შესაბამისი ინფორმაციის შეგროვება, შეგროვილი ინფორმაციის გაანალიზება, გადაჭრის ეფექტიანი გზების განსაზღვრა, ინტერვენციების განხორციელება და მათი ეფექტიანობის შეფასება“ (იხ. მასწავლებლის თვითშეფასების კითხვარი, D2.14), იგი გეგმავს პროფესიული განვითარების სხვადახვა აქტივობას აღნიშნული ხარვეზის აღმოსაფხვრელად. ეს აქტივობები შეიძლება იყოს: პრაქტიკის კვლევის ტრენინგის გავლა, კვლევის შესახებ პროფესიული ლიტერატურის გაცნობა, იმ კვლევის პრაქტიკის გაზიარება, რომელსაც აქვს კვლევის გამოცდილება და ა.შ. აღნიშნული ხარვეზების აღმოფხვრა კი მასწავლებელს დაეხმარება 77

სქემით გათვალისწინებული ისეთი სავალდებულო აქტივობის განხორციელებაში, როგორც არის პრაქტიკის კვლევა.

როგორია თვითშეფასების კითხვარის სტრუქტურა?

თვითშეფასების კითხვარი შედგება ორი მიმართულებისაგან. ესენია: 1. სასწავლო პროცესის მართვა და 2. პროფესიული პასუხისმგებლობები, რომლებიც, თავის მხრივ, განაწილებულია სფეროებად, ქვესფეროებად, ბლოკებად და პუნქტებად. თითოეული პუნქტი შესაძლებელია განვიხილოთ როგორც ინდიკატორი. მასწავლებელი თითოეულ პუნქტთან საკუთარი პრაქტიკის შესაბამისობას აფასებს ოთხდონიანი შეფასების სკალით. შეფასების თითოეული დონე მიუთითებს, იყენებს თუ არა მასწავლებელი ამა თუ იმ პუნქტში მოცემულ დებულებას პედაგოგიური საქმიანობისას და რა ინტენსიურობით. ასევე, შეფასების კითხვარში, თითოეული პუნქტის გასწვრივ, მოცემულია გრაფა, რომელსაც მასწავლებელი მონიშნავს იმ შემთხვევაში, თუ კონკრეტული პუნქტი არ შეესაბამება მის პედაგოგიურ პრაქტიკას, კერძოდ, მისი საგნის სპეციფიკას. მაგ., თუ სპორტის მასწავლებელი ავსებს თვითშეფასების კითხვარს და უნდა შეაფასოს პუნქტი – რამდენად, თხოვს მოსწავლეებს, რომ ერთმანეთთან დააკავშირონ სხვადასხვა წყაროდან მიღებული ცოდნა ან სხვადასხვა ელემენტისაგან შექმნან ახალი სტრუქტურა, ის მონიშნავს გრაფას – არ შეესაბამება ჩემს პრაქტიკას, რადგან ამგვარი აქტივობის განხორციელება სპორტის გაკვეთილებზე არ არის გათვალისწინებული.

თითოეულ ქვესფეროში მოცემული პუნქტების შევსების შემდეგ მასწავლებელი ახდენს თვითრეფლექსიას, იხსენებს მაგალითებს საკუთარი პედაგოგიური პრაქტიკიდან, რომლებიც წარმოადგენენ მტკიცებულებებს, რა აქტივობებს ახორციელებდა მასწავლებელი ქვესფეროში მოცემული ინდიკატორების დასაკმაყოფილებლად. იმ შემთხვევაში, თუ მასწავლებელმა თვითშეფასებით აღმოაჩინა, რომ ამ კონკრეტულ ქვესფეროში გასაუმჯობესებელი აქვს რომელიმე პუნქტი, ის სახავს გზას, თუ როგორ, რა აქტივობების განხორციელებით არის შესაძლებელი ამ ხარვეზების აღმოფხვრა.

როგორ უნდა გადაამოწმოს მასწავლებელმა, რამდენად ობიექტურია იგი საკუთარი საქმიანობის შეფასებისას? ყველასათვის ცნობილია, რომ მასწავლებლის თითოეული ქმედება პირდაპირ აისახება მოსწავლეთა ქცევაზე. სწორედ ამიტომ, თვითშეფასების კითხვარში ყოველი ქვესფეროს ბოლოს აღწერილია მოსწავლეთა სასურველი ქცევა, რომელიც პირდაპირი მაჩვენებელია, რამდენად შეესაბამება მასწავლებლის ქმედება ქვესფეროში მოცემულ თითოეული პუნქტის დებულებას.

მაგალითისთვის გთავაზობთ თვითშეფასების კითხვარიდან ერთი ქვესფეროს ამონარიდს:

მიმართულება: **სასწავლო პროცესის მართვა**

სფერო: **სასწავლო პროცესი, სასწავლო გარემო**

მოსწავლეებთან კეთილგანწყობილი ურთიერთობა და პატივისცემაზე დაფუძნებული კომუნიკაცია
ვინტერესდები და ვცდილობ გავითვალისწინო მოსწავლის სასწავლო, ემოციური და სოციალური პრობლემები
ვთანამშრომლობ მშობლებთან, კოლეგებთან და სპეციალისტებთან, რათა უკეთ გავიგო მოსწავლის, მათ შორის სსსმ, საჭიროებები
ვცდილობ შევქმნა ისეთი საკლასო გარემო, რომ მოსწავლეებს ჰქონდეთ საშუალება, უკეთ გაიცნონ ერთმანეთი, დაეხმარონ და იზრუნონ ერთმანეთზე
ყურადღებას ვამახვილებ მოსწავლის ძლიერ მხარეებზე, ამავდროულად, ვაძლევ რჩევებს საჭირო უნარების გასავითარებლად
კომუნიკაციის დროს ყურადღებით ვუსმენ მოსწავლეს, ვიყენებ აქტიური მოსმენის სტრატეგიებს (ვსვამ დამაზუსტებელ კითხვებს, ვაჯამებ მოსწავლის ნათქვამს და ა.შ.)
მოსმენის დროს ასევე ვაკვირდები მოსწავლის არავერბალურ მანიშნებლებს, რათა უკეთ გავაანალიზო მისი ნათქვამი
მოსწავლეებთან საუბრისას ყურადღებას ვაქცევ ჩემს ლექსიკას და სხეულის ენას (ხმის ტონს, სახის გამომეტყველებას, თვალის კონტაქტს, ქესტიკულაციას, მიმიკას)
სად, როგორ და რა ვადებში ავსებს მასწავლებელი თვითშეფასების კითხვარს?

ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის ყველა მასწავლებელს ელექტრონულ სისტემაში გამოყოფილი აქვს პროფილი, სადაც ატვირთულია თვითშეფასების სტანდარტიზებული კითხვარი. მასწავლებელი კითხვარს ავსებს ელექტრონულად. მასწავლებელს კითხვარი ეკრანზე გამოუჩნდება ნაწილ-ნაწილ, ქვესფეროების მიხედვით. როდესაც იგი შეავსებს ერთი ქვესფეროსთვის განკუთვნილ ყველა ველს, მას მიეცემა შესაძლებლობა, გადავიდეს მომდევნო ქვესფეროზე და ა.შ. თვითშეფასების კითხვარის შევსების შემდეგ მასწავლებელი პროფესიული განვითარების ფასილიტატორის დახმარებით აანალიზებს საკუთარ პროფესიულ საჭიროებებს და ასევე ელექტრონულად ადგენს ინდივიდუალურ სამოქმედო გეგმას.

მასწავლებელს შესაძლებლობა აქვს თვითშეფასების კითხვარი შეავსოს თანდათანობით, მაგრამ უნდა გაითვალისწინოს, რომ არ გადააცილოს თვითშეფასების კითხვარის შევსებისა და ინდივიდუალური სამოქმედო გეგმის შემუშავების ვადებს, რომელიც რეგულირდება სკოლის დირექტორის ბრძანებით.

ყველა მოსწავლეს ვუდგები ინდივიდუალურად, სტერეოტიპებისა და წინასწარ ჩამოყალიბებული განწყობის გარეშე, ჩემთვის მნიშვნელოვანია თითოეული მოსწავლის პიროვნული ღირებულება და უნიკალურობა

ხელს ვუწყობ მოსწავლეებს, გაბედულად დასვან კითხვები, გამოთქვან მოსაზრებები და გამოხატონ თავიანთი დამოკიდებულებები

თვითრეფლექსია – მოიყვანეთ

მაგალითები / მტკიცებულებები თქვენი პრაქტიკიდან, რას აკეთებთ ამის მისაღწევად

თვითრეფლექსია – ჩამოაყალი-

ბეთ, როგორ შეიძლება თქვენი პრაქტიკის გაუმჯობესება ამ მიმართულებით

მოსწავლეთა ქცევა:

მოსწავლეები გადმოსცემენ საკუთარ შეხედულებებს, რასაც აუცილებლად ახლავს დასაბუთებული მსჯელობა

მოსწავლეები არ იმსახურებენ შენიშვნას

მოსწავლე ანიშნებს თანაკლასელს, რომ შეხედოს მასწავლებელს, რომელიც უსიტყვოდ ითხოვს ყურადღებას

მოსწავლეები გამოხატავენ პატივისცემას და მზრუნველ დამოკიდებულებას როგორც ერთმანეთის, ისე მასწავლებლის მიმართ

მოსწავლეებმა იციან, თუ რა უნდა გააკეთონ გაკვეთილზე უთანხმოების დროს მოსწავლეები იყენებენ კონფლიქტის გადაჭრის გზებს
რა უნდა გაითვალისწინოს მასწავლებელმა თვითშეფასების კითხვარზე მუშაობისას?

რჩევები მასწავლებლებს:

სანამ თვითშეფასების კითხვარის შევსებას დაიწყებთ, ყურადღებით წაიკითხეთ თითოეული პუნქტი;

გადაავლეთ თვალი თქვენს პრაქტიკას. დაფიქრდით, რამდენად შეესაბამება თქვენი ქმედება კითხვარში ჩამოყალიბებულ დებულებებს;

გახსოვდეთ, რომ თვითშეფასებას აქვს მხოლოდ განმავითარებელი ფუნქცია;

იყავით ობიექტურები თვითშეფასებისას;

გახსოვდეთ, რომ ობიექტური თვითშეფასებით დაგეგმილი პროფესიული განვითარება დაგეხმარებათ ხარვეზების აღმოფხვრაში და სქემით განსაზღვრული აქტივობების წარმატებით განხორციელებაში;

თვითშეფასებისას დაფიქრდით, რომ წარმატების მთავარი ინდიკატორი განისაზღვრება მოსწავლეთა შესაბამისი ქცევით;

თვითშეფასების კითხვარის ანალიზის საფუძველზე დაგეგმეთ პროფესიული განვითარების ისეთი აქტივობები, რომელთა განხორციელება თქვენთვის ხელმისაწვდომი და რეალისტურია;

პერიოდულად გააკეთეთ რეფლექსია, როგორ მიმდინარეობს დაგეგმილი აქტივობები და რამდენად უწყობს ხელს იდენტიფიცირებული ხარვეზების აღმოფხვრას;

საჭიროების შემთხვევაში შეიტანეთ კორექტირება ინდივიდუალურ სამოქმედო გეგმაში;

სასწავლო წლის ბოლოს გაანალიზეთ და შეაფასეთ თქვენ მიერ განხორციელებული პროფესიული განვითარების აქტივობების ეფექტიანობა;

მომდევნო სასწავლო წლის დასაწყისში მიღებული შედეგების გათვალისწინებით კვლავ შეავსეთ თვითშეფასების კითხვარი და დაგეგმეთ პროფესიული განვითარების ინდივიდუალური გეგმა.

რას უნდა აკეთებდეს მასწავლებელი და როგორ ქცევას უნდა მოელოდეს

მოსწავლეებისგან, თუ თავის ცოდნას, უნარებს და დამოკიდებულებებს აფასებს მაქსიმალური ქულით?

ამ ქვეთავში ჩვენ შემოგთავაზებთ განმარტებებს და რეკომენდაციებს, რომლებიც დაგეხმარებათ თითოეული მიმართულებისა თუ სფეროს ქუდქვეშ მოქცეული დებულებების გაგებაში. იმისათვის, რომ მასწავლებელმა ობიექტურად შეაფასოს საკუთარი საქმიანობა, მან უნდა იცოდეს, რას ითხოვენ მისგან, რას ნიშნავს, კარგად ასრულებდე საკუთარ პროფესიულ მოვალეობებს. ჩვენ მიერ შემოთავაზებული 81

განმარტებები თუ რეკომენდაციები ბევრისათვის შეიძლება სიახლეს არ წარმოადგენდეს. ჩვენს საგანმანათლებლო სივრცეში დღესდღეობით საკმარისი ლიტერატურა დაგროვდა, რომლებშიც სიღრმისეულად არის დამუშავებული აქ განხილული საკითხები.

ჩვენ შევეცადეთ, აქცენტი გაგვეკეთებინა არა მარტო იმაზე, რას უნდა აკეთებდეს მასწავლებელი ამა თუ იმ მიმართულებით, არამედ იმაზეც, თუ როგორ აისახება ჩვენი საქმიანობა მოსწავლეებზე, მათ ქცევასა და სწავლაზე, მათ დამოკიდებულებებზე. სწორედ მოსწავლეების მიღწევებია ჩვენი საქმიანობის საბოლოო შედეგი.

მიმართულება: სასწავლო პროცესის მართვა

სფერო: სასწავლო პროცესი, სასწავლო გარემო

ქვესფერო: ურთიერთპატივისცემისა და ურთიერთგაგების ხელშემწყობი გარემო

(მასწავლებლისა და მოსწავლის ურთიერთობა)

საკლასო გარემოს უპირველესი განმსაზღვრელი მასწავლებელსა და მოსწავლეს შორის დამოკიდებულებაა. მზრუნველობით აღსავსე ურთიერთობა, რომელიც დამყარებულია ურთიერთპატივისცემასა და გულწრფელობაზე, სწავლების პროცესში მრავალ პრობლემას ააცილებს თავიდან მასწავლებლებს. მოსწავლეები ყოველთვის (მაშინაც კი, როცა ერთი შეხედვით, მასწავლებელი მკაცრია) გრძნობენ პედაგოგის გულისხმიერ, ყურადღებითა და მზრუნველობით აღსავსე დამოკიდებულებას და ცდილობენ, ასეთივე დამოკიდებულებით უპასუხონ.

რატომ არის ასე მნიშვნელოვანი მოსწავლისა და მასწავლებლის ურთიერთობა? პირველ რიგში, იმიტომ, რომ ის გავლენას ახდენს მოტივაციასა და სწავლაზე. საყოველთაოდ ცნობილია, რომ საგნის მიმართ მაღალ მოტივაციას ყველაზე უფრო ხშირად საყვარელი მასწავლებელი განაპირობებს. საყვარელი მასწავლებელი კი ისაა, ვინც შენ ყურადღებით გისმენს და შენი ესმის, ვინც შენ გალიარებს, როგორც პიროვნებას, ვისაც შენი წარმატება უხარია და შენი წარუმატებლობა აფიქრებს, ვისაც შენ მიმართ ყოველთვის აქვს უკეთესის მოლოდინი. ასეთ შემთხვევაში უფრო ნაკლები ძალა და უფლებამოსილება დაგჭირდებათ გავლენის მოსახდენად და მით უფრო მეტ სიამოვნებას მიიღებთ თქვენი სამსახურისგან.

პირველ რიგში, მოსწავლისა და მასწავლებლის ურთიერთობა რომ შედგეს, მასწავლებელი უნდა დაინტერესდეს მოსწავლის სასწავლო, ემოციური და სოციალური პრობლემებით. დაინტერესება არ ნიშნავს ზედმეტ ჩაძიებას. მოსწავლეზე ინფორმაციის მოძიება მასწავლებელს სხვადასხვა გზით შეუძლია. ეს არის თანამშრომლობა მშობლებთან, შეხვედრების და საუბრების ორგანიზება კოლეგებთან, სპეციალისტებთან, ინფორმაციის მიღება თავად მოსწავლისგან. მაგალითად, შგ82

გიძლიათ გამოიყენოთ ბარათები, რომლებზედაც მოსწავლეები დაწერენ ინფორმაციას საკუთარ თავზე: საკუთარ ოჯახზე, საყვარელ შინაურ ცხოველებზე, საკუთარ გატაცებებზე, რას მიიჩნევენ თავიანთ ძლიერ და სუსტ მხარეებად, რისი ემინიათ, ვინ უყვართ, რას ვერ აპატიებენ ადამიანებს და ა.შ.

არის შემთხვევები, როცა მოსწავლე გაკვეთილის შემდეგ საკლასო ოთახის დატოვებისგან ფეხს ითრევს. ხომ არ ნიშნავს ეს იმას, რომ მას თქვენთან საუბარი სურს? დარჩით და გამოელაპარაკეთ. ხშირად მოსწავლის გამოწვევა გულახდილ საუბრებისათვის შესაძლებელია იმით, რომ უამბოთ თქვენსა და სხვა ადამიანების გამოცდილებაზე, წარმატებებზე, სირთულეებზე.

მიეცით მოსწავლეებს საშუალება, უკეთ გაიციონ ერთმანეთი. ამისათვის გამოიყენეთ „გაგვაცანი თავის“ ტიპის აქტივობები (მაგალითად, „რას ჰყვება ჩემი საყვარელი ნივთი ჩემზე“), რომლებიც ბუნებრივად იქნება ჩაქსოვილი სხვა სასწავლო საქმიანობებში. თუ მასწავლებელი მცირე დროს დაუთმობს ჯგუფის წევრების შესახებ ინფორმაციის გაცნობას, ეს მომავალში ხელს შეუწყობს სწავლის ეფექტიანობას. ურთიერთობების განმტკიცებისათვის ხშირად უნდა ვამუშაოთ მოსწავლეები წყვილებში, მცირე ჯგუფებში.

ხშირად მასწავლებლებს მოსწავლეებთან დადებითი და კეთილგანწყობილი ურთიერთობების დამყარებაში ხელს უშლით სტერეოტიპები. თუ მოსწავლეს წარმატებულის სახელი აქვს დამკვიდრებული სკოლაში, გვიყალიბდება შეხედულება, რომ ის საკუთარი ძალებით გაუმკლავდება სასწავლო მასალას. სინამდვილეში კარგი მოსწავლეც ისევე ითხოვს დახმარებასა და უკუკავშირს, როგორც სუსტი. არის სხვა საშიშროებაც, ე. წ. „ფავორიტიზმი“, როცა მასწავლებელს ჰყავს გამორჩეულად საყვარელი მოსწავლეები. უმეტესად ასეთები მაღალი აკადემიური მიღწევით გამოირჩევიან. ეს იწვევს სხვა მოსწავლეების გულისწყრომას და ზოგჯერ აგრესიასაც კი. მასწავლებელმა ხელი უნდა შეუწყოს უკლებლივ ყველა მოსწავლის განვითარებას წახალისებით, მის ძლიერ მხარეებზე აქცენტირებით, საჭირო და დროული რეკომენდაციებით.

პოზიტიური ურთიერთობების ჩამყალიბების კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტია მასწავლებლის ეფექტური კომუნიკაცია. ზოგჯერ ნათქვამის შინაარსი არ შეესაბამება მთქმელის ხმის ტონს, სხეულის პოზას, ჟესტებს, რომლებიც სულ სხვა რამის გამომხატველია. მოსწავლემ შეიძლება დაინახოს ფარული შეტყობინება და, მაგალითად, უხეშად უპასუხოს მასწავლებელს, რადგან მისთვის შეურაცხყოფელია მასწავლებლის არავერბალური მანიშნებლები და არა სიტყვები, რომელიც მან წარმოთქვა. ამიტომ აკონტროლეთ თქვენი სიტყვები, მაგრამ კიდევ უფრო ფრთხილად მოეკიდეთ თქვენი საუბრის ტონს, ჟესტებსა და მიმიკას.

ეფექტური კომუნიკაციის გამოყენებას ხელს უწყობს აქტიური მოსმენის ტექნიკის გამოყენება, რომელიც გულისხმობს დამაზუსტებელი კითხვების და პერიფრაზის გამოყენებას. სანამ მასწავლებელი პასუხს გასცემს მოსწავლეს, მან დასკვნა 83

უნდა გამოიტანოს მისი ნათქვამიდან. თუ მისი დასკვნა არასწორია, ეს იმას ნიშნავს, რომ მან არასწორად გაიგო მოსწავლის შეტყობინება და მოსწავლემ თავიდან უნდა განმარტოს თავისი აზრი. ამის შემდეგ შეტყობინების მიმღები კვლავ გააკეთებს პერიფრაზირებას. პროცესი გრძელდება მანამ, სანამ შეტყობინების ავტორი არ დაადასტურებს, რომ მსმენელმა სწორად გაიგო მისი აზრი. მასწავლებელი ამ პროცესში აკვირდება მოსწავლის არავერბალურ მანიშნებლებს, რათა კიდევ უფრო უკეთ გააანალიზოს მისი ნათქვამი.

ურთიერთობა დიალოგით იწყება. ჩვეულებრივ, დიალოგში ერთი მოსაუბრე სვამს კითხვას, რომელზედაც პასუხი მას ან არა აქვს, ან შეიძლება ჰქონდეს კიდევ, მაგრამ სხვისი აზრის მოსმენა უნდა. თუ მასწავლებელი მხოლოდ სწორი პასუხის მიღებისათვის სვამს კითხვას, არ შეიქმნება დიალოგური სიტუაცია, ანუ არ შედგება კომუნიკაცია, ამიტომ ხშირად უნდა დავსვათ შეკითხვები, რომლებიც ალტერნატიული პასუხებისათვის დიდ სივრცეს იძლევა და რომელზედაც თავად მასწავლებელს შეიძლება პასუხი არ ჰქონდეს. მაგალითად, „რას ფიქრობთ, მართებულია თუ არა ნესტანის გადაწყვეტილება საქმროს მკვლელობასთან დაკავშირებით?“ „თქვენი აზრით, არის თუ არა გლობალური კლიმატცვლილება მხოლოდ ბუნებრივი ფაქტორებით განპირობებული?“ „თქვენი აზრით, რა დადებითი და უარყოფითი შედეგები შეიძლება მოგვიტანოს გენური ინჟინერიის განვითარებამ?“ „თქვენ რას მოიმოქმედებდით, დავით აღმაშენებლის ადგილზე რომ ყოფილიყავით, კლდეკარის ერისთავების ღალატის შემთხვევაში?“ ა.შ. ასეთი შეკითხვები ნებისმიერ მოსწავლეს უხსნის შიშის განცდას, ამავდროულად, ის პიროვნებად გრძნობს თავს, რადგან მისით ინტერესდებიან, აღიარებენ. ასე იქმნება გაკვეთილზე დიალოგური სიტუაცია, რომელიც მასწავლებელსა და მოსწავლეს შორის ურთიერთობის საფუძველია.

იმისათვის, რომ დარწმუნდეთ, შექმენით თუ არა კლასში ურთიერთპატივისცემისა და ურთიერთგაგების გარემო, დაუსვით თქვენს თავს შეკითხვები:

ინტერესდებით მოსწავლეთა სასწავლო პრობლემებით და იკვლევთ მათ ემოციურ, აკადემიურ და სოციალურ საჭიროებებს?

ინდივიდუალურად, დიფერენცირებულად და შემოქმედებითად უდგებით თითოეულ მოსწავლეს?

ხშირად მართავთ მოსწავლეებთან დიალოგს და სვამთ კითხვებს, რომლებზედაც ერთმნიშვნელოვანი პასუხი არ არსებობს? აძლევთ მათ საშუალებას თავადაც თამამად დასვან შეკითხვები?

ითვალისწინებთ მოსწავლეთა ინტერესებს, მათ ძლიერ მხარეებს და ცდილობთ მათი სწავლის მოტივაციის ამაღლებას სწორედ ამ ინტერესების გათვალისწინებითა და ძლიერ მხარეებზე აქცენტირებით?

გამოხატავთ მოსწავლეთა განსხვავებული აზრის მიმართ პატივისცემით და შემწყნარებლურ დამოკიდებულებას?

მიმართავთ მოსწავლეებს საკუთარი სახელებით?

გაქვთ ხშირი მხედველობითი კონტაქტი მოსწავლეებთან?

არ გამოხატავთ უარყოფით რეაქციებს მცდარი პასუხების დროს?

გულისხმიერებით ეკიდებით მოსწავლის განცდებს, ემოციებს?

ყველა მოსწავლეს თანაბრად უზიარებთ ყურადღებასა და სითბოს? არ გყავთ ფავორიტები?

გაქვთ მოსწავლეების შესაძლებლობების რწმენა და მაღალი მოლოდინი?

თუ ამ შეკითხვებზე თქვენი პასუხი დადებითია, მაშინ მოსწავლეები:

მეტად ეკონტაქტებიან მასწავლებელს და ერთმანეთს;

თამამად სვამენ შეკითხვებს;

არიან უფრო ინიციატივიანები;

საკუთარი სასწავლო ამოცანების გადაჭრისას არიან დამოუკიდებლები, თუმცა არ ერიდებათ დახმარებისათვის თქვენთვის მომართვა;
ხასიათდებიან უფრო მაღალი თვითშეფასებით;
უფრო მაღალი აკადემიური წარმატებებით გამოირჩევიან სასწავლო საგნებში;
უფრო შემოქმედებითები არიან;
ზრუნავენ ერთმანეთზე;
გულწრფელად გამოხატავენ საკუთარ დამოკიდებულებებს;
გულისყურით ისმენენ რჩევებს;
ხალისით მოდიან გაკვეთილებზე და ზარის დარეკვისთანავე არ გარბიან კლასიდან.

ქვესფერო: მოსწავლეთა ტოლერანტობის გრძნობის წახალისება, მოსწავლეთა თანასწორუფლებიანობის უზრუნველყოფა

სკოლაში არსებული გარემო მოსწავლის სოციალიზაციის უმნიშვნელოვანესი საშუალებაა, თუმცა სოციალიზაციის პროცესი არ მთავრდება სკოლაში. თუ მოსწავლის სოციალიზაცია მოხდა და ის დაეუფლა გარკვეულ ცოდნას, თვისებებს თუ მახასიათებლებს (ენა, სიტუაციის შესაბამისი ქმედება, სოციალური როლის გააზრება), ეს იმას არ ნიშნავს, რომ ის ვეღარ შეიძენს სხვას, ანუ, მოკლედ რომ ვთქვათ, ეს პროცესი მუდმივად განახლებადია. მასწავლებელმა უნდა იცოდეს, რომ მოსწავლეები არ არიან სოციალიზაციის პროცესში პასიური მიმღებნი, ისინი აქტიურად ზემოქმედებენ თვითონ ამ პროცესზე. მოსწავლე იღებს ან არ იღებს არსებულ ნორმას, ინტერპრეტაციას უკეთებს მას, ქმნის ახალ ნორმებს, სხვადასხვა სიტუაციიდან გამომდინარე. მასწავლებელს მარტო ამის გაცნობიერება კი არ ევალება, არამედ მას შეუძლია ამის რესურსად ქცევაც. ამისათვის მან უნდა შექმნას კლასში თანმშრომლობითი გარემო, რომელშიც მოსწავლეებს შეეძლებათ საკუთარი შესაძლებლობების

ბის წარმოჩენა, შეხედულებების, მოსაზრებების შეუზღუდავად გამოთქმა. ამისათვის მასწავლებელმა ხშირად უნდა გამოიყენოს დისკუსიის სხვადასხვა ფორმა (მაგალითად, „მრგვალი მაგიდა“, „აკვარიუმი“, დებატები...). დისკუსიის ეფექტიანობისათვის აუცილებელია კეთილგანწყობილი და ღია გარემო. მოსწავლეს არ უნდა ჰქონდეს იმის შიში, რომ ვინმე დასცინებს ან გაკიცხავს მას განსხვავებული აზრის გამოთქმისათვის. არც ის არის რეკომენდებული, რომ მასწავლებელმა დისკუსიის პროცესში ღიად გამოხატოს საკუთარი პოზიცია საკითხის მიმართ. ის აფასებს გამოთქმული თვალსაზრისების დამადასტურებელი არგუმენტების საფუძვლიანობას და არა თვალსაზრისებს. მასწავლებლის მიერ დისკუსიის დროს გამოთქმული რომელიმე მოსაზრების აშკარა მხარდაჭერამ შეიძლება შემდგომ დისკუსიაში მონაწილეობის ინტერესი დაუკარგოს იმ მხარეს, რომლის შეხედულებაც არ დაემთხვა პედაგოგისას.

მნიშვნელოვანია დისკუსიის მონაწილეთა მზაობა, მოისმინონ და პატივი სცენ განსხვავებულ პოზიციას, თვალსაზრისს. ამის დარეგულირება მასწავლებელს შეუძლია წინასწარ შემუშავებული წესებით.

მასწავლებელმა დისკუსიის ყველა მონაწილეს უნდა მისცეს აზრის გამოთქმის უფლება და საშუალება. ხშირად დისკუსიის ზოგიერთი მონაწილე იჭერს დომინანტურ პოზიციას და სხვებს აზრის გამოთქმის საშუალება აღარ ეძლევათ. ეს განსაკუთრებით მოქმედებს გაუბედავ მოსწავლეებზე. ამგვარი ვითარების თავიდან აცილება მასწავლებელს შეუძლია მონაწილეთა გამოსვლების რეგლამენტირებით (მაგალითად, აზრის გამოთქმისათვის ფიქსირებული დროის განსაზღვრა ან დამატებითი კომენტარის გაკეთებისათვის საშუალების მიცემა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა ყველა მონაწილე გამოხატავს საკუთარ პოზიციას).

მოსწავლე დისკუსიის დროს გულწრფელი და გაბედულია, თუ მასწავლებელს აღიქვამს არა როგორც მოწინააღმდეგეს, არამედ პარტნიორს, რომელიც თავად იძლევა განსხვავებული თვალსაზრისის მიმართ შემწყნარებლობის მაგალითს, ყურადღებით უსმენს ყველას და თანაბრად უნაწილებს კეთილგანწყობას, მიუხედავად პოზიციისა. ცხადია, კამათის დროს მოსწავლეები ცდილობენ საკუთარი ნორმებისა და ღირებულებების დაცვას, კლასში მათ დამკვიდრებასაც კი. ჩვენი უხეში ჩარევით არამცთუ მიუღებელი ნორმების კორექციას, არამედ ჩვენდა უნებურად, მათ კიდევ უფრო განმტკიცებას შეიძლება შევუწყოთ ხელი.

თუკი მოსწავლეებს ვასწავლით სხვათა განსხვავებული შეხედულებების, დამოკიდებულებებისა და იდეების გათავისებას (ამის საუკეთესო საშუალება როლური და იმიტაციური თამაშებია), დიდია ალბათობა იმისა, რომ თავად გაუკეთონ კორექცია საკუთარ ნორმებსა და ღირებულებებს.

თანამედროვე სკოლის მთავარი დანიშნულებაა ასწავლოს მოზარდს, როგორ შეინარჩუნოს ეროვნული თვითმყოფადობა და, ამასთან, როგორ შეძლოს თანაარსებობა განსხვავებული კულტურის ადამიანებთან. ამის დეკლარირებულად სწავზნ

ლება შედეგს ვერ მოიტანს, თუ თავად მასწავლებელი არ არის მაგალითი ტოლერანტობისა, თუ თავად არ სცემს პატივს მოსწავლის რელიგიურ რწმენას და კულტურულ თავისებურებებს. მასწავლებლისთვის მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ ზოგადი ხასიათის თეორიული ცოდნა ინტერკულტურული განათლების შესახებ, არამედ მთლიანად საკუთარი მიდგომების ტრანსფორმაცია, რაც თეორიული და პრაქტიკული მასალის შეჯერებით არის შესაძლებელი. ასეთი მასწავლებელი პატივს სცემს და იღებს სოციალურ მრავალფეროვნების არსებობას, როგორც ნორმას და ამკვიდრებს კლასში თანასწორუფლებიანობას, როგორც ღირებულებას. სწავლა ყველაზე ეფექტურია მაშინ, როდესაც იგი იწყება იმ ცოდნიდან, რომელიც ბავშვს უკვე გააჩნია. შესაბამისად, მასწავლებლისთვის მნიშვნელოვანია იცნობდეს თითოეული მოსწავლის კულტურულ მახასიათებლებს, რომელთა ფარგლებშიც ხდებოდა მათი სოციალიზაცია. ამისათვის ჰკითხეთ თქვენს თავს:

აჩვენებთ მოსწავლეებს, რომ თქვენ ზრუნავთ მათზე და მათ სწავლაზე?

გაინტერესებთ და ითვალისწინებთ მათ ინტერესებს, მისწრაფებებს, საჭიროებებს?

ქმნით ისეთ საგაკვეთილო სიტუაციას, რომ სხვადასხვა ინტერესისა და შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებმა შეძლონ წარმატების მიღწევა და თანამდევრი სიამოვნების მიღება?

ატარებთ ისეთ საკლასო აქტივობებს, რომლებიც ითვალისწინებს თანამშრომლობას, დისკუსიას და მოსწავლეების ინტერაქციას?

თქვენი მიმიკა და ჟესტიკულაცია გამოხატავს იმას, რომ გაინტერესებთ მათ მიერ გამოთქმული მოსაზრებები?

გაქვთ სათანადო სიხშირის კომუნიკაცია მოსწავლეებთან და მათ ოჯახებთან იმისათვის, რომ უფრო ახლოს გაიცნოთ ის სოციალური წრე და კულტურული გარემო, რომლებიც შემდეგ არა მარტო უნდა გაითვალისწინოთ, არამედ შეიძლება გამოიყენოთ, როგორც რესურსი?

აღიარებთ თითოეული მოსწავლის უნიკალურობას, განურჩევლად მისი შესაძლებლობებისა, კულტურული თუ ეროვნული მიკუთვნებულობისა, სხვა განსხვავებულობისა?

ხედავთ მასში პიროვნებას? გამოხატავთ მის მიმართ ნდობას, რომ ის გაართმევს თავს დაკისრებულ მოვალეობას / შესასრულებელ სამუშაოს?

ქმნით კლასში ისეთ სიტუაციას, როდესაც თითოეულს აქვს აზრის თავისუფლად გამოხატვის შესაძლებლობა და არ აბრკოლებს შეცდომის დაშვების შიში?

თუ ამას აკეთებთ, მაშინ თქვენი მოსწავლეები:

პატივს სცემენ ერთმანეთს და მასწავლებელს;

თანამშრომლობენ ერთმანეთთან;

მონაწილეობენ საკლასო აქტივობებსა და ჯგუფურ მუშაობაში, თავისუფლად გამოთქვამენ საკუთარ შეხედულებებს;

აქვთ გუნდურობისა და ერთიანობის განცდა;

არიან ემპათიურები, შეუძლიათ თანაგანცდა;

ერთმანეთს უზიარებენ საკუთარ გრძნობებსა და განცდებს;

თავისუფლად საუბრობენ საკუთარ ტრადიციებსა და წეს-ჩვეულებებზე, ეძებენ მსგავსებებს, შემხებ წერტილებს;

შეუძლიათ კონფლიქტური სიტუაციაში საკუთარი ემოციების მართვა;

არ არღვევენ დისკუსიის წესებს.

ქვესფერო: კლასის მართვა (ქცევის წესების დაცვა)

მასწავლებლის ფუნქციათა შორის კლასის მართვა ყველა სხვა ფუნქციათა საფუძველია, რადგან, მიუხედავად პედაგოგის საგნობრივი თუ მეთოდური ცოდნისა, შეუძლებელია სწავლებისა და სწავლის მაღალი ხარისხის მიღწევა, თუ მასწავლებელი ვერ მართავს კლასს. როცა მოსწავლეები უწესრიგოდ იქცევიან, არ იცავენ ქცევის წესებს, კლასში იქმნება ქაოტური

სიტუაცია, რომელშიც მასწავლებელსაც უდიდესი ენერჯის ხარჯვა უწევს და მოსწავლეებიც შესაძლებელსა და სასურველზე გაცილებით ნაკლებს სწავლობენ.

იმისათვის, რომ კლასში შეიქმნას პოზიტიური სასწავლო გარემო და სასწავლო დრო ეფექტურად გამოიყენოს, მასწავლებელი უნდა ფლობდეს კლასის მართვის ეფექტიან სტრატეგიებს. უპირველეს ყოვლისა, ეს არის ქცევის წესებისა და პროცედურების შემუშავება და მათი დაცვის მონიტორინგი.

ქცევის წესი წარმოადგენს ზოგად მოლოდინს ან სტანდარტს, ხოლო პროცედურა აკავშირებს მას კონკრეტულ საქციელთან. მაგალითად, მასწავლებელმა შეიძლება დაამკვიდროს ასეთი წესი: „პატივისცემით მოვეკიდოთ სხვა ადამიანებს და მათ საკუთრებას“. მოცემული წესი მოიცავს მოსალოდნელი ქცევის ფართო დიაპაზონს. იმავე მასწავლებელმა შეიძლება ჩამოაყალიბოს და დანერგოს პროცედურები კონკრეტულ საქმიანობასთან დაკავშირებით, მაგალითად, ისეთ საქმიანობებთან, როგორებიცაა: შესრულებული დავალებების შეგროვება, დავალების დაგვიანებით წარმოდგენა, საკლასო დისკუსიებში მონაწილეობა და ა.შ. შესაბამისად, პროცედურები ეხება კონკრეტულ საქმიანობასთან დაკავშირებული ქცევის რეგულაციას.

არ შეიძლება წესები და პროცედურები მოსწავლეებს თავს მოვახვიოთ. წესები და პროცედურები მოსწავლეებს კარგად უნდა ავუხსნათ და აქტიურად ჩავრთოთ მათ შემუშავებასა და დანერგვაში. მოსწავლეებისათვის იმის გაგება, თუ რატომ უნდა შეასრულონ ესა თუ ის წესი, ძალიან მნიშვნელოვანია. მხოლოდ ასეთი პროცესის გავლის შემდეგ შეიძლება იქცეს წესი მოსწავლისათვის მისაღებად.

წესები მაშინ ახდენს დადებით ზეგავლენას მოსწავლის სასკოლო ქცევაზე, როცა ეს წესები მოსწავლესთან შეთანხმებითაა მიღებული. მასწავლებელი, რომელიც კარგად მართავს კლასს მოსწავლეებს კლასში ქცევის წესებს თავს არ ახვევს; პირიქით, ის უზრუნველყოფს მოსწავლეთა აქტიურ ჩართულობას წესებისა და პროცედურების შემუშავებაში.

ქცევის წესები უნდა იყოს წერილობითი ფორმით მოცემული, მარტივი, კონკრეტული და პოზიტიურად ფორმულირებული. მაგალითად, იმის ნაცვლად, რომ დავწეროთ „ნუ შეაწყვეტინებთ ერთმანეთს ლაპარაკს“, უმჯობესია დავწეროთ „მოვუსმინოთ და ვაცალოთ ერთმანეთს აზრის დამთავრება“. ქცევის წესები შეიძლება ეხებოდეს გაკვეთილის როგორც სასწავლო, ასევე სოციალურ კომპონენტს (კლასში ურთიერთობა/კომუნიკაციის წესები).

მოსწავლეებს კარგად უნდა ესმოდეთ წესების მნიშვნელობა და ისიც, თუ რა მოჰყვება მათ დარღვევას. კარგია, თუ ამ სანქციების შემუშავებაშიც აქტიურად იქნებიან ჩართულები.

ზოგადად, მოსწავლეთა ქცევის მართვისათვის რამდენიმე პირობის გათვალისწინებაა აუცილებელი:

უნდა ვიყოთ სამართლიანები და თანმიმდევრულები ქცევის წესებთან დაკავშირებულ მოთხოვნებში;

სკოლის მასწავლებლებს სასურველია გვექონდეს შეთანხმებული პოზიცია მოსწავლეთა მიერ დისციპლინის დარღვევის შემთხვევებზე;

მოსწავლეებს უნდა ავუხსნათ, თუ რატომაა დისციპლინის კონკრეტული დარღვევა არასასურველი;

ვაგრძნობინოთ მოსწავლეებს, რომ ჩვენ ყოველთვის მზად ვართ მივცეთ მათ ჩვენ შორის ნეგატიური ურთიერთობის დასრულებისა და ახალი, პოზიტიური ურთიერთობების დამყარების საშუალება („ვივიწყებთ ყველაფერს, ვიწყებთ ახალ ურთიერთობებს“).

იმისათვის, რომ შევძლოთ კლასის ეფექტიანი მართვა, უნდა გამოვიყენოთ მეთოდები, რომლებიც საშუალებას მოგვცემს, ვაღიაროთ მოსწავლეთა კარგი ქცევა, მაგრამ დავგმოთ ქცევა, რომელიც მიუღებელია.

ყველაზე მარტივი გზაა იმისათვის, რომ მოხდეს სანიმუშო ქცევის აღიარება და რეაგირება მიუღებელ ქცევაზე, მასწავლებლის სიტყვიერი და ფიზიკური რეაქცია. კერძოდ:

დისციპლინის დამრღვევ მოსწავლესთან მიახლოება და მხედველობითი კონტაქტის დამყარება; ფიზიკური სიგნალი, მაგალითად, თავის გაქნევა იმის ნიშნად, რომ მოსწავლის საქციელი მიუღებელია; სიტყვიერი მითითების მიცემა (რაც უფრო სხვებისათვის შეუმჩნევლად და „რბილად“ გააკეთებს ამას მასწავლებელი, მით უკეთესი). ასევე, მასწავლებელს შეუძლია, მოსწავლეს აუხსნას, თუ როგორ უნდა მოიქცეს ის კონკრეტულ შემთხვევაში; თუ მოსწავლე არ რეაგირებს „მსუბუქ“ შეხსენებასა და მითითებაზე, მასწავლებელმა პირდაპირ უნდა მოუწოდოს მას, შეწყვიტოს მიუღებელი საქციელი. ყველაფერი ეს ეხება მიუღებელ ქცევას. მასწავლებელს შეუძლია, დადებითი რეაქცია გამოამჟღავნოს მოსწავლეთა კარგ საქციელზეც. მოსწავლეები ყოველთვის მოუთმენლად ელიან პოზიტიურ შეფასებებს მასწავლებლის მხრიდან. როცა მასწავლებელი არ აქებს კარგად მოქცევის შემთხვევაში, მოსწავლემ მასწავლებლის მხრიდან რეაქციის არარსებობა შეიძლება უარყოფითად აღიქვას. ასე რომ, მასწავლებლის გამოხმაურება არის მოსწავლის კარგი ან მიუღებელი საქციელის შეფასების ეფექტური საშუალება.

მასწავლებელმა მშობლებთან უნდა დაამყაროს ურთიერთობა, რაც დადებითად აისახება მოსწავლეთა ქცევაზე. მოსწავლის წახალისების მიზნით, სასურველია, რომ მასწავლებელი აწვდიდეს მშობელს ინფორმაციას მის სანიმუშო ქცევაზე, ხოლო არასასურველი ქცევის შესახებ მხოლოდ მაშინ, როცა მისი ძალისხმევის მიუხედავად, პრობლემა არ გვარდება, ან მას აუცილებლად მიაჩნია მშობლის ინფორმირება. შეიძლება მშობლებთან ერთად დაიგეგმოს მოსწავლის ქცევის მონიტორინგისა და მასზე რეაგირების კონკრეტული ფორმები.

მოსწავლეთა არასასურველ ქცევას შეიძლება სხვადასხვა მიზეზი განაპირობებდეს. ერთ-ერთია მასწავლებლის ბუნდოვანი ინსტრუქციები, განსაკუთრებით, რთული აქტივობების დროს. მაგალითად, თუ ჩვენ დაგეგმილი გვაქვს რამდენიმე ეტაპიანი სასწავლო საქმიანობა, მოსწავლეებს მრავალსაფეხურიანი ინსტრუქცია დააბნევს. ისინი მასწავლებელთან ან ერთმანეთში იწყებენ იმის გარკვევას, რა გააკეთონ, როგორ, რაც, ცხადია, კლასში ხმაურსა და ქაოსს იწვევს. ამ დროს მოსწავლეები, რომელთაც ნაკლებად აინტერესებთ საგანი ან რითიმე სურთ თანაკლასელთა ყურადღების მიქცევა, ხმაურს სათავისოდ იყენებენ. მასწავლებელიც ღიზიანდება და კლასში სიტუაცია შეიძლება კიდევ უფრო გამწვავდეს. ასეთი ვითარების თავიდან ასაცილებლად უმჯობესია ინსტრუქციები გავამარტივოთ, მივუსადაგოთ საქმიანობის ეტაპებს და დავიცვათ ჩვენთვის სასურველი თანამიმდევრობა. სასურველია, თუ ეს ინსტრუქციები ეწერება ბარათებზე / დაფაზე. შესაძლებელია რაიმე ქმედების დემონსტრირებაც, მაგალითად, ხელოვნების მასწავლებელმა აჩვენოს პლასტელინისაგან ფიგურის გამოძერწვის ტექნიკა, ან საბუნებისმეტყველო მასწავლებელმა ცდის რომელიმე რთული მომენტი.

ყოველივე ზემოთ თქმული ხელს უწყობს კლასის ეფექტიან მართვას, ხოლო ეფექტიანია მართვა, როცა მოსწავლეების ქცევა თვითრეგულირებადია. თვითრეგულირებად ქცევაზე დიდ გავლენას ახდენს სასწავლო საქმიანობა, რომელიც საერთო ძალისხმევას საჭიროებს და მოსწავლეს აყენებს იმგვარ სიტუაციაში, რომ „იძულებულია“ მართოს საკუთარი ქცევა, ანუ კარგად დაგეგმილი, საინტერესო აქტივობებით დატვირთული გაკვეთილზე გაცილებით მეტი პირობა არსებობს ქცევის თვითრეგულაციისათვის. ასევე თვითრეგულირებადი ქცევის ჩამოსაყალიბებლად 90

მნიშვნელოვანი ხელშემწყობი ფაქტორია სოციალური თანხმობით მიღებული გადაწყვეტილება. დაბოლოს, ნდობა მასწავლებელსა და მოსწავლეებს, მოსწავლესა და მოსწავლეს, მასწავლებელსა და მშობელს შორის, რომელიც ზრდის თითოეული მოსწავლის პასუხისმგებლობას საკუთარ ქცევაზე.

რომ შევაჯამოთ, კლასის ეფექტიანად მართვისათვის დაუსვით თქვენს თავს შეკითხვები:

შეადგინეთ მოსწავლეებისათვის სასწავლო საქმიანობის მიმართ მოთხოვნები და განუმარტეთ ისინი მოსწავლეებს?

გაქვთ შემუშავებული ქცევის წესები და პროცედურები? მონაწილეობდნენ მის შედგენაში მოსწავლეები?

აგნობთ მოსწავლეებს დავალების სპეციფიკას?

გაქვთ შემუშავებული დავალების მიცემის რუტინული პროცედურა (მაგალითად, დაწყებით კლასებში ყოველდღიურად დაფაზე, ერთსა და იმავე ადგილას, დავალების პირობის დაწერა)?

რთული დავალების შემთხვევაში, აძლევთ მოსწავლეებს ნაწილებად / ეტაპებად დაყოფილ ინსტრუქციას?

გაქვთ შემუშავებული მოსწავლეთა დისციპლინისა და ქცევის მართვის სისტემა წახალისებისა და დასჯის მექანიზმებით?

ახერხებთ გაკვეთილის დროს ორგანიზაციული საკითხების მოგვარებას (მასალების დარიგება, მოსწავლეების აღრიცხვა, და სხვა) მინიმალური დროის გამოყენებით?

თუ ამ კითხვებზე თქვენი პასუხები დადებითია, მაშინ მოსწავლეები:

იცავენ საკლასო წესებსა და პროცედურებს (დამოუკიდებელი და ჯგუფში ერთობლივი მუშაობის წესებს);

ეფექტურად იყენებენ დროს, სასწავლო დრო პრაქტიკულად არ იკარგება.

იციან, რა უნდა გააკეთონ (მაგალითად, მცირე ჯგუფებში მოსწავლეებს როლები აქვთ გადანაწილებული; ერთმანეთს ყურს უგდებენ, შეაჯერებენ განსხვავებულ მოსაზრებებს და ა.შ.);

პასუხისმგებლობას იღებენ საკუთარი სწავლის პროცესზე, საკუთარ თავზე იღებენ კლასის მართვის ინიციატივას, რადგან იზიარებენ პასუხისმგებლობას კლასში არსებულ სიტუაციაზე.

ქვესფერო: სასწავლო რესურსის მართვა და გამოყენება

იმისათვის, რომ კონკრეტულ გაკვეთილზე მასწავლებელს რესურსის მიზნობრივად გამოყენების პრობლემა არ შეექმნას, სასურველია თემატური გეგმის რესურსების გრაფაში მიუთითოს თითოეული თემის დამუშავებისათვის საჭირო რესურსები და სასწავლო წლის დაწყებამდე შეეცადოს ამ რესურსების მობილიზებას, მოძიებას და / ან შექმნას. სასურველია საკლასო ოთახში / კაბინეტში (თუ სკოლაში ამ საგნის კლას-კაბინეტია) ან კათედრაზე სკოლას კატეგორიზებული სასწავლო რესურსები განთავსებული ჰქონდეს კარადაში /თაროებზე შემდეგი პრინციპით:

პლაკატები, სქემები, ცხრილები, დიაგრამები და ა.შ.

სურათები (ფოტოები, ნახატები);

ელექტრონული რესურსები (ფილმები, საპრეზენტაციო პროგრამები – სლაიდშოუები), საჭირო ელექტრონული მისამართების ჩამონათვალი;

შემეცნებითი თამაშები (მაგალითად, ლოტო, კროსვორდები, სათამაშო ბარათები);

საკლასო ბიბლიოთეკა (გაკვეთილებზე ხშირად გამოსაყენებელი ლექსიკონები, საკითხავი ტექსტები, საბავშვო ენციკლოპედიები...)

და სხვ.

ყველასათვის ცნობილია, რომ გაკვეთილის მიზნის შესაბამისი, გონივრულად შერჩეული რესურსი ზრდის მოსწავლეთა მოტივაციას, ინტერესს შესასწავლი საკითხის მიმართ,

აქტიურებს შემეცნებით პროცესებს. ეს კი მიიღწევა იმ შემთხვევაში, როცა მასწავლებელი ამზადებს რესურსს მოსწავლეთა ინდივიდუალური საჭიროებების გათვალისწინებით მათი მაქსიმალური ჩართულობისათვის. რესურსებმა ხელი უნდა შეუწყოს მათ განვითარებას და აკადემიური მიღწევების გაუმჯობესებას. მასწავლებლის მიერ რესურსების გამოყენებისას მოსწავლეები არ იქნებიან მხოლოდ პასიური მსმენელების როლში. მართალია, მასწავლებლის მიერ ახსნილი მასალის ვიზუალიზაცია სასწავლო პროცესს ამრავალფეროვნებს, აღქმის ხარისხს ზრდის, მაგრამ კეთებით სწავლის უპირატესობიდან გამომდინარე, სასურველია, ურთიერთთანამშრომლობის პროცესში თავად მოსწავლეები იყენებდნენ ამ რესურსს, თავად ქმნიდნენ, ავსებდნენ, იკვლევდნენ და ა.შ.

თუ წავახალისებთ მოსწავლეს, თავად მოიძიოს ან შექმნას რესურსები, ამით რამდენიმე მიზანს მივაღწევთ ერთდროულად: მოსწავლეს „შემოესწავლება“ საკითხი, ის სწავლება/სწავლის პროცესის სრულფასოვანი სუბიექტად იგრძნობს თავს, გაიზრდება მისი პასუხისმგებლობის გრძნობა, გაუჩნდება საკუთარი მნიშვნელოვნების განცდა და, რაც მთავარია, მასწავლებელსა და მოსწავლეს შორის კიდევ უფრო გამყარდება პარტნიორული ურთიერთობები.

სწავლა-სწავლების პროცესის ეფექტიანად წარმართვისათვის უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება კლასში ფიზიკური გარემოს მოწყობას. ასეთ დროს მასწავლებელი ყურადღებას უნდა აქცევდეს ისეთ დეტალებსაც კი, როგორებიცაა, მაგალითად, მერხების განლაგება, დაფის, წიგნების თაროს, კარადისა თუ ტანსაცმლის საკიდის მდებარეობა. მასწავლებელმა ისეთი საკლასო გარემო უნდა შექმნას, სადაც მოსწავლეებისათვის უზრუნველყოფილია თანაბარი ხელმისაწვდომობა, კომფორტულობა და უსაფრთხოება. მასწავლებელი უნდა ზრუნავდეს საკლასო ოთახის სივრცე მოარგოს სწავლების მეთოდსა და ფორმას (მაგალითად, თუ მასწავლებელს განსაზღვრული აქვს ერთ-ერთი აქტივობის დროს ჯგუფური მუშაობა, სასურველია, გაკვეთილის დაწყებამდე იზრუნოს მერხების შესაბამის განლაგებაზე, რათა გაკვეთილის მსვლელობისას მერხების გადაადგილებამ კლასში აურზაური არ გამოიწვიოს), ასევე მოსწავლეების ასაკსა და საჭიროებებს.

ასეთ გარემოში:

მოსწავლეები ეფექტიანად იყენებენ და უფროთხილდებიან რესურსს;

სასწავლო რესურსი ყველა მოსწავლისათვის ხელმისაწვდომია;

მოსწავლეები ეხმარებიან მასწავლებელს რესურსის ეფექტიანად გამოყენებაში;

მოსწავლეები შემოქმედებითად იყენებენ ციფრულ რესურსებს;

მოსწავლეები ზედმეტი აურზაურისა და ხმაურის გარეშე ახერხებენ მერხების გადაადგილებას

სწავლების ფორმის შესაბამისად;

ერთმანეთს უზიარებენ სასწავლო რესურსებს;

მოსწავლეები ზრუნავენ გარემოზე.

სფერო: სასწავლო პროცესის დაგეგმვა და სწავლება

ქვესფერო: სასწავლო მიზნებისა და შინაარსის განმარტება

სასწავლო პროცესი კარგად სტრუქტურირებული და ახლო თუ შორ პერსპექტივაზე რომ უნდა იყოს გათვლილი, ეს ყველამ იცის, ვისაც სკოლასთან შეხება ჰქონია. მასწავლებლისთვის, როგორც წესი, სასწავლო წლის დასრულებისთანავე ცნობილი, რომელ კლასებს უნდა ასწავლოს. ამიტომ მას საკმარისი დრო აქვს იმისათვის, რომ დაგეგმოს მთელი სასწავლო წელი. ცხადია, თუ მას განაწილებისას შეხვდა კლასი, რომლისთვისაც ჯერ არ უსწავლებია, ის მოიძიებს ინფორმაციას იმ კოლეგებისაგან, რომლებიც კარგად იცნობენ ამ კლასის მოსწავლეებს, იციან მათი საჭიროებები. სასურველია, სკოლის მიერ ჩატარებული შეფასებისა და მონიტორინგის მასალების გაცნობაც. ამ ინფორმაციის შეგროვების შემდეგ მასწავლებელი იწყებს თემატურ სასწავლო გეგმაზე მუშაობას. თემატური სასწავლო გეგმის ძირითადი ორიენტირი ეროვნული სასწავლო გეგმაა.

ამავდროულად, მასწავლებელმა კარგად უნდა იცოდეს სკოლის პრიორიტეტები და ყოველივე ამის გათვალისწინებით დაგეგმოს სასწავლო პროცესი მთელი წლისათვის. ცხადია, ყველა ნიუანსის გათვლა ძნელია, მაგრამ თუ გვინდა, რომ თემატური გეგმა მოქმედ დოკუმენტად იქცეს, მასწავლებელი დროდადრო უნდა დაუბრუნდეს მას და, ცვლილებების შემთხვევაში, შენიშვნების გრაფაში გააკეთოს მინაწერები: რა განხორციელდა, რომელმა მეთოდმა გაამართლა, რომელი თემის დამუშავებას დასჭირდა წინასწარ განსაზღვრულზე მეტი და ა.შ. თემატური გეგმა მას აძლევს საშუალებას მთლიანობაში აღიქვას სასწავლო პროცესი და მუდმივად აკონტროლოს საკუთარი საქმიანობა: აღწევნ თუ არა მისი მოსწავლეების ესგ-ის საგნობრივი პროგრამით განსაზღვრულ შედეგებს. თემატურ გეგმაში სასურველია შემდეგი კომპონენტების არსებობა:

თემატური ერთეული;

თემატური ერთეულის მიზანი და მისი კავშირი ესგ-ის საგნობრივი პროგრამის შედეგებთან;

თემატური ერთეულისათვის საჭირო დრო;

რესურსები;

სავარაუდო მეთოდები;

შეფასების ფორმები;

გრაფა შენიშვნებისათვის.

კლასში სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე ბავშვის არსებობის შემთხვევაში, ინდივიდუალური თავისებურებების გათვალისწინებით აუცილებელია გეგმის ადაპტირება, მათთვის შესაბამისი აქტივობების შემუშავება.

სასწავლო პროცესის ერთიანი ჯაჭვის უმნიშვნელოვანესი რგოლი გაკვეთილია. კარგად დაგეგმილი გაკვეთილი მოსწავლეთა მიღწევების გაუმჯობესების ხელშემწყობი ფაქტორია.

გაკვეთილის შემადგენელი სამი ძირითადი კომპონენტი – მიზანი, საშუალებები და შედეგი – მაშინ შექმნის ჰარმონიას, როცა საშუალებები (ორგანიზების ფორმა, დრო, სასწავლო საქმიანობები, მეთოდები, რესურსები) ისეთ შედეგს მიგვალწევინებს, რომელიც ემთხვევა ან ძალიან ახლოსაა დასახულ მიზანთან, შედეგი კი მოწმდება შეფასების საშუალებებით.

ყველაფერი მიზნის ჩამოყალიბებით იწყება. მკაფიო, კონკრეტული, განხორციელებადი მიზანი, რომელსაც მიაღწიეს თუ არა მოსწავლეებმა, გაკვეთილის დასრულებისას უნდა გამოჩნდეს, კარნახობს მასწავლებელს მთელი გაკვეთილის მიმდინარეობას. მაგალითად, „ეროვნული ფასეულობების მიმართ დადებითი დამოკიდებულების ჩამოყალიბება“ ან „მოსწავლეებში პატრიოტული სულისკვეთების გაღვივება“ ვერ იქნება ერთი კონკრეტული გაკვეთილის მიზანი. ნუ დავწერთ მიზნებში იმას, რასაც გაკვეთილზე ვერ შევამოწმებთ. თუ მაინცდამაინც, შეიძლება განვსაზღვროთ ზოგადი მიზანი (მაგალითად, „გააზრებული კითხვის უნარის განვითარება“) და იქვე უნდა მივუთითოთ, რა უნდა შეძლონ კონკრეტულად მოსწავლეებმა (მაგალითად, „მოსწავლეები განსაზღვრავენ ტექსტის სათაურისა და შინაარსის მიმართებას და თითოეული აზრის საკვანძო სიტყვებსა და ფრაზებზე დაყრდნობით შეაჯამებენ წაკითხულს“). გაკვეთილის მიზანს მასწავლებელი მოსწავლეებს ან გაკვეთილის დასაწყისშივე აცნობს, ან უბიძგებს მოსწავლეებს, თავად განსაზღვრონ იგი, გაკვეთილის მსვლელობიდან გამომდინარე.

სანამ მიზანს განსაზღვრავს, მასწავლებელი ფიქრობს, რა ცხოვრებისეული გამოცდილება და წინარე ცოდნა შეიძლება ჰქონდეთ მოსწავლეებს დასამუშავებელ თემასთან დაკავშირებით, რამ შეიძლება დააინტერესოს, როგორ გააგებინოს მოსწავლეებს შესასწავლი საკითხის ღირებულება, რომელი საგნის რომელ საკითხთან შეიძლება კავშირის დანახვა, რა აქტივობები შეარჩიოს, რომ მოსწავლეები თავად მივიდნენ დასკვნებამდე, რა დრო და რა რესურსი სჭირდება ყველაფერ ამას, რა გზით შეაფასოს მოსწავლეების მიერ საკითხის გაგება-დამუშავება, ანუ, მოკლედ რომ ვთქვათ, მასწავლებელი გაიზრებს გაკვეთილის გეგმის ყველა კომპონენტების ურთიერთმიმართებას.

ერთ-ერთი ყველაზე ხშირი შეცდომა, რომელიც გაკვეთილის დაგეგმვის დროს მოგვდის, აქტივობების სიმრავლით გატაცებაა, მაგრამ როგორც კი წარმოვიდგენთ, რა დრო სჭირდება თითოეულს, ვუბრუნდებით მიზანს და ახლიდან ვიწყებთ აქტივობებზე ფიქრს. იგივე შეიძლება ვთქვათ რესურსებზეც. ამიტომ დაბეჯითებით შეიძლება ითქვას, რომ არ არსებობს გაკვეთილის ნაკლებმნიშვნელოვანი კომპონენტი. გაკვეთილი ერთი მთლიანობაა, რომლის ყველა კომპონენტი ურთიერთაკავშირებული და ურთიერთგანპირობებულია.

ნებისმიერი გეგმა საკმარისად მოქნილი უნდა იყოს იმისათვის, რომ გარკვეული ცვლილებების და დამატებების შეტანის შესაძლებლობას იძლეოდეს. მასწავლებლის პროფესია შემოქმედებითი პროფესიაა, შესაბამისად, მნიშვნელოვანია, რომ გეგმა უტოვებდეს ავტორს იმპროვიზაციის შესაძლებლობას. ამასთან, კლასი ცოცხალი ორგანიზმია, შესაბამისად, დაგეგმვისას შეუძლებელია ყველა იმ ფაქტორის გათვალისწინება, რომელმაც შეიძლება იჩინოს თავი გაკვეთილზე. ამიტომ კარგი მასწავლებელი ის არის, ვინც, კლასის საჭიროებიდან გამომდინარე, ადვილად ახერხებს გეგმის მოდიფიცირებას.

ერთია გაკვეთილის დაგეგმვა, მეორე – მისი ეფექტურად განხორციელება. ამისათვის საჭიროა იმ ინფორმაციის ორგანიზება, რომლის დამუშავებაც უნდა მოხდეს გაკვეთილზე. გაფანტული, შეუკავშირებელი თუ არაორგანიზებული ფორმით მიწოდებული ინფორმაციის აღქმა საკმაოდ რთულია მაშინაც კი, თუკი გამოყენებული სიტყვების მნიშვნელობა მსმენელისთვის ნათელია. ვინაიდან სწავლების მიზანი უბრალოდ ინფორმაციის მიწოდება კი არა, მოსწავლეების მიერ მისი ათვისება და გააზრებაა, საკლასო გარემოში ინფორმაციის ორგანიზებულად მიწოდებას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს სასწავლო პროცესის ხარისხიანად წამართვისათვის. მასწავლებელი უნდა ცდილობდეს დააკავშიროს საკითხები ერთმანეთს, გამოყოს ძირითადი იდეები, თვალსაჩინო და ნათელი გახადოს ძირითადი აზრი, რითაც გაუადვილებს მოსწავლეებს ინფორმაციის აღქმას, დამახსოვრებას და გააზრებას. გაკვეთილის დაგეგმვისას დაფიქრდით:

რა არის ჩემი გაკვეთილის მიზანი/მიზნები? რამდენად არის შესაძლებელი ამ მიზნის/მიზნების მიღწევა გაკვეთილზე?

რა არის ყველაზე არსებითი და მნიშვნელოვანი მასალაში, რაზეც აქცენტი უნდა გავაკეთო?

მადლევს თუ არა დასამუშავებელი მასალა საგნის შიგნით და საგანთა შორის კავშირების დამყარების საშუალებას? როგორ უნდა დავანახო მოსწავლეებს ეს კავშირები?

რომელი აქტივობებისა და სტრატეგიების გამოყენება დამეხმარება შედეგის მიღწევაში?

რომელი მაგალითები დამჭირდება საკითხის თვალსაჩინოდ წარმოდგენისათვის?

რომელი მოსაზრებები უნდა გავაცნო მოსწავლეებს საკითხის მრავალწახნაგოვნად დანახვისათვის?

როგორ დავაკავშირო საკითხი მოსწავლეთა ცოდნასა და გამოცდილებასთან?

რომელი განსხვავებული მოსაზრებების მოხმობა დამჭირდება საკითხის მრავალწახნაგოვნად დანახვისათვის?

რომელი და რამდენი ახალი ცნება და ტერმინი უნდა შევიტანო და რა გზით გავუადვილო მათი დამახსოვრება მოსწავლეებს?

ინფორმაციის მიწოდების რა საშუალებები გაუადვილებს მოსწავლეებს საკითხის აღქმასა და გაგებას (ეს შეიძლება იყოს მეტაფორების, ანალოგიების, ხმამაღლა ფიქრის სტრატეგიების, გრაფიკული ორგანიზატორების/კოგნიტური სქემების, ისტ-ის და სხვ. გამოყენება.)?

რა საშუალებების გამოყენებით შემიძლია გავზარდო მოსწავლეთა მოტივაცია და ინტერესი?

რა სირთულეები შეიძლება შეხვდეთ მოსწავლეებს მასალის გააზრების პროცესში? რა შეცდომები შეიძლება დაუშვან მათ?

შეფასების რა მეთოდების და ფორმების გამოყენებით შევძლებ შევაფასო, მიღწეულია თუ არა გაკვეთილის მიზანი?

თუ კარგად დაგეგმეთ გაკვეთილი და ამ შეკითხვებზეც პასუხი გაქვთ, მაშინ ეს აისახება თქვენი მოსწავლეების ქცევაზე. კერძოდ:

თქვენს მოსწავლეებს გააზრებული აქვთ გაკვეთილის სასწავლო მიზნები;

მათ შეუძლიათ გაკვეთილის მსვლელობის დროს მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე თავად განსაზღვრონ ან ერთმანეთს განუმარტონ გაკვეთილის სასწავლო მიზანი;

მათ იციან, რისი გაკეთება უნდა შეძლონ და როგორ უნდა მოახდინონ საკუთარი ცოდნისა და უნარების დემონსტრირება;

მათ იციან და იყენებენ საკითხის შესაბამის ტერმინოლოგიას; ისინი იხსენებენ წინარე გამოცდილებას, რომელიც უკავშირდება ახალ სასწავლო საკითხს;

ისინი შეიმუშავენ/სვამენ შეკითხვებს სასწავლო საკითხის შინაარსისა და საკუთარი სასწავლო მიზნების შესახებ;

ისინი აქტიურად ამუშავენ ახალი საკითხის შინაარსს (სვამენ შეკითხვებს, ინიშნავენ ინფორმაციას და ა.შ.);

ისინი ამოიცნობენ მთავარ იდეას და მნიშვნელოვან დეტალებს;

მათ შეუძლიათ შეაჯამონ შესწავლილი საკითხი;

მათ შეუძლიათ მიღებული ცოდნა დაუკავშირონ ყოველდღიურ ცხოვრებას;

მათ შეუძლიათ დაამყარონ შიდასაგნობრივი და საგანთა შორის კავშირები;

მათ შემუშავებული აქვთ და ახორციელებენ სასწავლო მიზნის მისაღწევ გეგმას;

ისინი მასწავლებელთან ერთად წინასწარ განიხილავენ სავარაუდო შეცდომებს;

მათ შეუძლიათ საკითხი განუმარტონ თანაკლასელებს.

ქვესფერო: სწავლისა და სწავლების სტრატეგიები

მრავალფეროვანი სასწავლო სტრატეგიების გამოყენება მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ იმისათვის, რომ მოსწავლეებში აღდგრათ მოტივაცია და უზრუნველყოთ სასწავლო პროცესში მათი ჩართულობა, არამედ იმისათვის, რომ ცოდნასთან ერთად მათ შეიძინონ სხვადასხვა უნარი (ინფორმაციის მოძიებისა და გადამუშავების, ლოგიკური და კრიტიკული აზროვნების, ტრანსფერის, პრობლემის გადაჭრის, ეფექტური კომუნიკაციის, თანამშრომლობის და სხვ.). ამ უნარების გარეშე ის ვერ შეძლებს სწრაფცვალებადი რეალობისთვის ფეხის აწყობას, ვერ ჩამოყალიბდება დამოუკიდებლად შემსწავლელ პიროვნებად, რომელსაც შეეძლება მუდმივად განაახლოს ცოდნა და თავისი ადგილი მონახოს კონკურენტულ გარემოში. ეს უნარები არ არის თანდაყოლილი და არც თავისთავად ვითარდება. ამაში უდიდესი წილი აქვს სასწავლო პროცესში სწორად გამოყენებულ სტრატეგიებს.

გაკვეთილის დაგეგმვის დროს მიზნის განსაზღვრისას მასწავლებელი უნდა ფიქრობდეს, რომელ უნარს/უნარებს განუვითარებს მოსწავლეებს მის მიერ დაგეგმილი აქტივობები. ამ დროს ის ითვალისწინებს, ერთი მხრივ, ეროვნული სასწავლო გეგმის მოთხოვნებს, მეორე მხრივ, მოსწავლეთა საჭიროებებს (რომელი უნარის ნაკლებობა იგრძნობა კლასში, რას ვერ ახერხებენ მოსწავლეები, რა უჭირთ, რომელი მოსწავლე საჭიროებს დიფერენცირებულ მიდგომას რომელიმე კონკრეტული უნარის გასავითარებლად და ა.შ.). ჩვენი ორიენტირი უნდა იყოს დეკლარირებული (სტატისკური) ცოდნიდან პროცედურული (დინამიკური) ცოდნის გავლით მივიყვანოთ მოსწავლე პირობისეულ (ფუნქციურ) ცოდნამდე, რადგან სწორედ ეს უკანასკნელი აძლევს მოსწავლეს საშუალებას, თავისი ცოდნა ადეკვატურად გამოიყენოს სხვადასხვა სიტუაციაში, ე.ი. მოახდინოს ცოდნის გადატანა, ანუ **ტრანსფერი**. სანამ სტრატეგიების შესახებ დავიწყებდეთ საუბარს, შევახსენებთ მასწავლებლებს, რომ სტრატეგია და მეთოდი ჩვენს მასალაში სინონიმებად გამოიყენება. სწავლების მეთოდი/სტრატეგია არის მასწავლებლის მიზანმიმართული ქმედება მოსწავლეებში შესაბამისი უნარის განსავითარებლად. ხშირად მასწავლებლებს უჭირთ აქტივობისა და მეთოდის ერთმანეთისგან გარჩევა. აქტივობას დაესმის კითხვა: რას ვაკეთებ? (მაგალითად, მოსწავლეები გაეცნობიან ტექსტს), ხოლო მეთოდს / სტრა-

ტეგიას – როგორ ვაკეთებ? (მაგალითად, მოსწავლეები ტექსტის კითხვის პროცესში გამოიყენებენ მარკირების მეთოდს ან „ორმხრივი ჩანაწერების დღიურს“).

სტრატეგიის მიზანმიმართულად შერჩევისათვის მასწავლებელმა უნდა იცოდეს, რომელი სტრატეგია რომელი უნარის/უნარების განვითარებას ემსახურება. მაგალითად, თუ გვინდა, რომ მოსწავლეებს განვუვითაროთ ინფორმაციის ანალიზის უნარი, მას უნდა შევთავაზოთ ტექსტის აზრობრივ ნაწილებად დაყოფა, შემდეგ ამ ნაწილებს შორის კავშირების დანახვა, მოვლენის მიზეზის ახსნა ან დაფარული აზრის აღმოჩენა, მოძიებულ ინფორმაციაში საკვანძო საკითხების იდენტიფიცირება, არსებითი და არაარსებითი ინფორმაციის განსხვავება, ცნებებსა და იდეებს შორის კავშირების დამყარება და ა.შ. ამისათვის ხშირად დავუსვათ კითხვა – რატომ? მივცეთ საშუალება, გამოიყენოს კოგნიტური სქემები (მაგალითად, ვენის დიაგრამა, კლასიფიცირება-კატეგორიზაციის ცხრილი, ცნებათა რუკა და სხვ.).

თუ გვინდა, რომ მოსწავლეებს განვუვითაროთ კრიტიკული აზროვნების უნარი, მივაწოდოთ მასალა ისე, რომ მათ ფიქრის, განსჯის და განსხვავებული ინტერპრეტირების საშუალება დავუტოვოთ, არ მოვახვიოთ საკუთარი აზრი, მივცეთ საშუალება იმსჯელონ, გაანალიზონ და შეაფასონ განსხვავებული მოსაზრებები. ამისათვის ხშირად ჩავრთოთ დისკუსიებში, დებატებში.

მოქნილი აზროვნება, ერთ ან ერთგვაროვან სიტუაციაში ნასწავლის განსხვავებულ სიტუაციაში გამოყენების უნარი (ანუ ტრანსფერის უნარი) რომ განვუვითაროთ, კონკრეტული მაგალითების გზით უნდა ვუჩვენოთ მოსწავლეებს, თუ როგორ ახერხებენ ადამიანები ცოდნის ერთი სიტუაციიდან მეორეში გადატანას; თემის სწავლებისას წინასწარ უნდა განვჭვრიტოთ ის სიტუაციები, რომლებშიც მოსწავლეები შეძლებენ ათვისებული მასალის გამოყენებას. თუ მოსწავლეებს გავაცნობიერებინებთ, რა სიტუაციებში შეიძლება გამოიყენონ საკუთარი ცოდნა, ამით იზრდება მათი მოტივაცია, რადგან ისინი გაიაზრებენ საკითხის პრაქტიკულ ღირებულებას (მაგალითად, მათემატიკაში ნასწავლი სტატისტიკისა და მონაცემთა ანალიზის ელემენტები გამოვიყენოთ გეოგრაფიაში მოსახლეობის მიგრაციის საკითხის დამუშავებისათვის).

თანამედროვე რეალობაში დიდი მოთხოვნაა შემოქმედებითად მოაზროვნე ადამიანებზე. შემოქმედებითი აზროვნება ნიშნავს ისეთი მიმართულებით სიარულს, როდესაც გონებაში წარმოშობილი იდეები არ ეთანხმება საკითხის შესახებ მოლოდინებს, გამორიცხავს ნასწავლის გამეორებას, რუტინულ აზროვნებას. ეს არის „ჩარჩოებს გარეთ აზროვნება“, რომელიც ორიგინალური იდეების გენერირებასთან ასოცირდება (ამის ერთ-ერთი საშუალებაა მეთოდი „გონებრივი იერიში“). შემოქმედებითი აზროვნება მოითხოვს წარმოსახვით და შემეცნებით აზროვნებას, ვარაუდის ფორმულირებას. იგი შეიძლება დავახასიათოთ, როგორც გადატანითი (ალეგორიულ-მეტაფორული), ასოციაციური და სუბიექტური. მეთოდური ერთფეროვნება, აზროვნების სწორხაზოვნება, ჩარჩოები, გაბატონებული თვალსაზრისებისადმი ბრმა მორჩილება, არაორდინალურად, შემოქმედებითად მოაზროვნე მოსწავლეებისაგან უსიამოვნო და არაპროგნოზირებადი სიტუაციების მიმართ შიში კლავს ბავშვებში შემოქმედებითობას. შემოქმედებითი აზროვნების განვითარებისათვის მასწავლებელმა, პირველ რიგში, უნდა გაუქარწყლოს მოსწავლეს შეცდომის დაშვების შიში, რათა თავისუფლად გამოთქვას საკუთარი აზრი, არ შეზღუდოს მოსწავლე დროში, როცა საქმიანობის ახალ ფორმას სთავაზობს, მისცეს წარმოსახვის გააქტიურებისკენ მიმართული დავალებები (მაგალითად, ვარაუდების გამოთქმა, პრობლემის გადაჭრის რამდენიმე შესაძლო გზის წარმოდგენა, ერთი ნივთის მრავალგვარი დანიშნულებით გამოყენების მოფიქრება და ა.შ.), სთხოვოს პრობლემის გადაჭრის შეთავაზებული გზის გაუმჯობესება ან შეცვლა (მაგალითად, როგორ დაასრულებდით მოთხრობას? როგორ გაარძელებდით ისტორიას? რა იქნებოდა, რომ...) და ა.შ.

ადამიანს სწრაფცვალებად რეალობასთან ადაპტაციისათვის უზდება მუდმივად შემსწავლელის პოზიციაში ყოფნა. თუ მან იცის, როგორ ისწავლოს, ნებისმიერ ახალ გამოწვევას გაუმკლავდება. სწავლის სწავლა კი საკუთარი აზროვნების პროცესის მართვის გარეშე არ

არსებობს. ამ უნარს მეტაკოგნიტურ უნარს უწოდებენ. რაც უფრო მაღალია მოსწავლეებში მეტაკოგნიტური აზროვნება, მით უფრო კარგად სწავლობენ ისინი. თუ მოსწავლე გაიაზრებს, რა უშლის ხელს მასალის გაგებაში, საკუთარი აზროვნების პროცესის ანალიზის საფუძველზე იგი ეძებს პრობლემის მოგვარების სტრატეგიას. მასწავლებლის მოვალეობაა გააცნოს მოსწავლეებს სწავლის სხვადასხვა სტრატეგია და, ამავდროულად, ასწავლოს ფიქრი, რომელი სტრატეგიის გამოყენება მისცემს მას უკეთეს შედეგს (სწავლის სტრატეგიებია: ჩანაწერების გაკეთება, ტესტის მარკირება, ხმამაღლა ფიქრი, მასალის შეჯამება, ინფორმაციის გრაფიკული ორგანიზება და სხვ.).

სასწავლო პროცესის განუყრელი ატრიბუტი შევითხვებით. შევითხვებით ჩვენ შეგვიძლია მოსწავლეთა აზროვნების ცნობიერად წარმართვა და ისეთი სასწავლო გარემოს შექმნა, რომელშიც სრულად გამოვლინდება თითოეულის ინტელექტუალური პოტენციალი. ამიტომ მოსწავლეებს უნდა დავუსვათ შევითხვები, მაგრამ დავუსვათ წინასწარ კარგად მოფიქრებული და აზროვნების სხვადასხვა დონის განვითარებისკენ მიმართული შევითხვები.

შევითხვათა მრავალნაირი კლასიფიკაცია არსებობს. მათ შორის ყველაზე გავრცელებულია ბენჟამენ ბლუმის ტაქსონომიაზე დამყარებული კლასიფიკაცია. არსებობს მისი მოდიფიცირებული ვარიანტიც, რომელიც შევითხვათა ექვს ტიპს აერთიანებს. ეს არის: **ცოდნაზე ორიენტირებული შევითხვები**, რომლებიც გულისხმობს ფაქტების დასახელებას, კონკრეტული ინფორმაციის აღდგენას. რა რისკ-ფაქტორები ახლავს ამ ტიპის შევითხვებს, ზემოთ ამის შესახებ მოკლედ ვისაუბრეთ. თუმცა ისიც უნდა ითქვას, რომ თუ ასეთი შევითხვებზე პასუხების მოძებნის გზას ვასწავლით მოსწავლეებს და ძალისხმევას ამაზე უფრო დავხარჯავთ, ვიდრე ინფორმაციის დამახსოვრებაზე, უკეთესია.

დამაზუსტებელი შევითხვები, რომლებიც, ჩვეულებრივ, იწყება ასე: „თუ მე სწორად გავიგე...“ „ანუ შენ ამბობ, რომ...“ და ა.შ. ასეთი შევითხვების დროს სასურველია, მასწავლებელმა ზუსტად არ გაიმეოროს მოსწავლის ნათქვამი (ამან შეიძლება გამოიწვიოს მოსწავლის დაბნეულობა და შიში, რომ რაღაც სწორად არ თქვა), არამედ გააკეთოს მისი პერიფრაზირება. ასევე ძალიან მნიშვნელოვანია, არ გააკეთოს ეს ნეგატიური მიმიკით (მაგალითად, მაღლა აწეული წარბები, გაკვირვებული მხერვა ფართოდ გახელილი თვალებით).

ახსნითი შევითხვები, რომლებიც, ჩვეულებრივ იწყება კითხვითი სიტყვით „რატომ“. ასეთ შევითხვებზეც ახლავს გარკვეული რისკები. მაგალითად, მოსწავლემ შეიძლება ის აღიქვას, როგორც ძალდატანება, გაამართლოს საკუთარი პასუხი. ამიტომ სასურველია, თუ მასწავლებელი გულწრფელად გამოხატავს დაინტერესებას, რატომ ფიქრობს ის ასე? ასევე გასათვალისწინებელია, რომ, თუ „რატომ“ კითხვაზე მოსწავლემ პასუხი უკვე იცის (ამოიკითხა სახელმძღვანელოში ან მოისმინა მასზე პასუხი მასწავლებლისაგან), ახსნითი შევითხვა გადაიქცევა ცოდნაზე ორიენტირებულად. ასეთი შევითხვები კარგია პერსონაჟის ქცევის მოტივის, მოვლენის მიზეზების ასახსნელად და სხვ. მათი საშუალებით ჩვენ ვუბიძგებთ მოსწავლეებს ინტერპრეტირებისაკენ, მიზეზშედეგობრივი კავშირების დანახვისკენ.

შეფასებითი შევითხვები. საზოგადოდ ცნობილია, რომ ადამიანის ემოციები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს მის სააზროვნო პროცესებზე. ჩვენ ფაქტისა თუ მოვლენის მიმართ ჯერ ემოციური დამოკიდებულება გვიყალიბდება და ამის შემდეგ – კრიტიკული (გაიხსენეთ „კორნელის გრაფა“ – ემოციური და კრიტიკული კომენტარი). ამიტომ დიდი მნიშვნელობა აქვს მოსწავლეებს დავებმართო, გაერკვნენ საკუთარ ემოციებში. სწორედ ამას ემსახურება ამ ტიპის შევითხვები. ისინი ეხმარება მოსწავლეებს, გააცნობიერონ საკუთარი დამოკიდებულება ამა თუ იმ მოვლენის, ფაქტის, ისტორიული გმირების, პერსონაჟების, თუნდაც მათემატიკური ფორმულების მიმართ. მაგალითად, „რა გრძნობა დაგეუფლა, როცა ეს ამოცანა ამოხსენი?“ „რა გრძნობებს იწვევს შენში ეს ლექსი?“ „რა დამოკიდებულება გაქვს ამ პერსონაჟის მიმართ?“ და ა.შ. მასწავლებელმა უნდა გაითვალისწინოს, რომ შეფასებითი შევითხვების დასმა არ არის რეკომენდებული იმ დროს, როდესაც ისედაც მაღალია მოსწავლეთა აქტიურობისა და

ჩართულობის ხარისხი, მაგალითად დისკუსიისას. ასევე, ამ ტიპის შეკითხვების დასმისას მას უნდა ეტყობოდეს, რომ ის ნამდვილად არის დაინტერესებული მოსწავლის პასუხით და არ სვამს შეკითხვას ფორმალურად. **პრაქტიკული შეკითხვები** – ეს ისეთი შეკითხვებია, რომლებიც მიმართულია თეორიისა და პრაქტიკის ურთიერთკავშირზე. მაგალითად, „თქვენ რას მოიმოქმედებდით მის ადგილას?“ „როგორ შეიძლება გამოიყენო ცხოვრებაში მართკუთხედის ფართობის გამოთვლის ფორმულა?“ და ა.შ.

შემოქმედებითი ხასიათის შეკითხვები ისეთი შეკითხვებია, რომლებიც შეიცავს პირობითობის, პროგნოზირების, ვარაუდების ელემენტებს, „აიძულებს“ მოსწავლეებს გააქტიურონ საკუთარი წარმოსახვა. მაგალითად, „როგორ ფიქრობ, როგორი იქნებოდა საქართველო დღეს, რომ არა 1801 წლის მანიფესტი?“ „რა მოხდებოდა, ყველა მცენარე რომ სიმაღლეში ალვის ხეს გატოლებოდა?“ „თქვენი აზრით, როგორი დასასრული ექნება ამ რომანს?“ და ა. შ. შემოქმედებითი შეკითხვები მთლიანად ცვლის გაკვეთილის ტრადიციულ მოდელს. აქ არ არსებობს სწორი და მცდარი პასუხები. ყველა მოსწავლე თავისუფალია თავის წარმოსახვაში. თითოეულის ფანტაზიას ისეთივე წონა და მნიშვნელობა აქვს, როგორც მასწავლებლისას. აქ ისინი თანასწორნი არიან. ხშირად მასწავლებლები ერიდებიან ასეთი შეკითხვების დასმას, რადგან უჭირთ მოსწავლეთა ფანტაზიის ნაკადის შეჩერება, მაგრამ შედეგი ღირს გარისკვად.

შეკითხვების ერთ-ერთი მიზანი არის დისკუსიის წახალისება.

დისკუსიას, როგორც სწავლების მეთოდს, გაკვეთილის მსვლელობის დროს ინტენსიურად იყენებენ პედაგოგები. დისკუსია ინტერაქტიული სწავლების ერთ-ერთი მეთოდია, რომელიც სხვადასხვა მიზანს ემსახურება. ის ხელს უწყობს საკუთარი აზრის თავისუფლად გამოხატვის, არგუმენტირებული მსჯელობის, კრიტიკული აზროვნების, კომუნიკაციისა და ეფექტური მოსმენის უნარების განვითარებას. კარგად დაგეგმილი და სწორად წარმართული დისკუსია უზრუნველყოფს საკითხის უკეთ გააზრებას.

იმის დასადგენად, ეფექტიანად იყენებთ თუ არა სწავლებისა და სწავლის სტრატეგიებს, დაუსვით თქვენს თავს შეკითხვები:

ვარჩევ თუ არა სტრატეგიებს სასწავლო მიზნის შესაბამისად?

სტრატეგიების შერჩევისას ვითვალისწინებ კლასისა (მაგ., სიდიდეს) და მოსწავლეთა სპეციფიკას (მაგ., ასაკს)?

ვიყენებ მოსწავლეებთან მრავალმხრივი და მაღალი სააზროვნო უნარების განმავითარებელ სტრატეგიებს?

ვახერხებ მოსწავლეების გამოწვევას სათანადო სირთულის შინაარსის სწავლებით? ვასწავლი თუ არა, როგორ დამლიონ ეს სირთულეები?

ვიყენებ სწავლების მრავალფეროვან სტრატეგიებს და ვარჩევ მათ მოსწავლეების კონკრეტული უნარის / უნარების განსავითარებლად?

ვამლევ მოსწავლეებს მაღალ სააზროვნო უნარებზე გათვლილ დავალებებს?

ვახალისებ მოსწავლეებს, დაასაბუთონ საკუთარი იდეები და მოსაზრებები?

ვიყენებ შეკითხვების დასმის სტრატეგიებს მოსწავლეთა პასუხების დაზუსტებისა და განვრცობის მიზნით?

საკითხში ჩაღრმავების მიზნით, ვაყალიბებ კითხვებს მოსწავლეთა პასუხებზე დაყრდნობით?

ვრთავ ყველა მოსწავლეს კითხვა-პასუხის პროცესში?

ვახალისებ დისკუსიას, დიალოგსა და დებატებს მნიშვნელოვანი საკითხების გარშემო?

ვიყენებ მოსწავლეების პასუხებსა და იდეებს დისკუსიის ეფექტიანად წარმართვისათვის?

შემოიფარგლება დისკუსიაში ჩემი როლი ფასილიტაციით?

თუ ამ შეკითხვებზე თქვენი პასუხი დადებითია, მაშინ მოსწავლეები:

არიან ცნობისმოყვარეები და გაბედულები;

არიან კონსტრუქციულად კრიტიკულები;

არ უყვართ ჩარჩოები და გატკეპნილი გზით სიარული;
იყენებენ სწავლისა და აზროვნების სხვადასხვა სტრატეგიას;
შეუზღუდავად გამოთქვამენ და კრიტიკულად აფასებენ საკუთარ მოსაზრებებს;
სვამენ კარგად გააზრებულ შეკითხვებს;
იყენებენ სხვადასხვა სტრატეგიას პრობლემების მოგვარების მიზნით.
მასწავლებელს და ერთმანეთს უსვამენ შეკითხვებს, წამოსწევენ სხვადასხვა საკითხს;
ერთმანეთს უბიძგებენ აზროვნებისა და მსჯელობისაკენ.
მათი მსჯელობა არგუმენტირებულია, ჩანს სადისკუსიო საკითხის ცოდნა.
განაგრძობენ დისკუსიას, მოითხოვენ ერთმანეთისგან მსჯელობას, არგუმენტირებულ პასუხებს,
ერთმანეთს საკითხის გააზრებისა და დასაბუთებისაკენ უბიძგებენ.
აჯამებენ დისკუსიის შედეგებს.

ქვესფერო: მოტივაცია და აქტიური მონაწილეობა

მოტივაცია განათლების, ცოდნის მიმართ პოზიტიური დამოკიდებულების ჩამოყალიბების აუცილებელი პირობაა. მოტივაცია, როგორც შინაგანი, ასევე გარეგანი მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს მოსწავლის მიღწევებს. რაც უფრო მეტად მოტივირებულნი არიან მოსწავლეები, მით მეტია სწავლის ხარისხი, რაც ნაკლებად, შესაბამისად, სწავლის ხარისხიც იკლებს.

შინაგანად მოტივირებული მოსწავლისათვის უფრო მნიშვნელოვანი, ღირებული და სასიამოვნოა თავად სასწავლო საქმიანობა, ვიდრე მოსალოდნელი ჯილდო. თუ მოსწავლე იმიტომ აქტიურობს გაკვეთილზე და იჩენს სიბეჯითეს, რომ მოელის წახალისებას, ჯილდოს (კარგი ქულა, შექება, კლასში გარკვეული სტატუსის მოპოვება და ა.შ.), ეს გარეგანი მოტივაციის ნიშანია. სწავლებაში გამოიყენება მოტივაციის ორივე ფორმა, – როგორც შინაგანი, ისე გარეგანი, თუმცა ეფექტიანობის თვალსაზრისით განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, მოსწავლეები შინაგანად იყვნენ მოტივირებულნი. ასეთ შემთხვევაში, გარეგანი მოტივაციისგან განსხვავებით, ისინი მეტი პასუხისმგებლობით ეკიდებიან სწავლას, აქვთ თვითრეგულაციის უნარი, სწავლის მიმართ დადებითი განწყობა, არიან უფრო თავდაჯერებულები.

შინაგანი მოტივაციის აღძვრისა და გაძლიერებისათვის მასწავლებელმა მოსწავლეთა ყურადღება უნდა მიმართოს პროცესზე და არა შედეგზე. აგრძნობინოს მოსწავლეებს სწავლის პროცესით მიღებული სიამოვნება. ამისათვის მან სწავლებაში უნდა გამოიყენოს მრავალფეროვანი სტრატეგიები, ჩართოს მოსწავლეები ისეთ საქმიანობებში, რომლებიც უკავშირდება რეალურ ცხოვრებას, ყოველდღიურობას, მათს გამოცდილებას. სასურველია, მასწავლებელმა შეისწავლოს მოსწავლეების ინტერესები და მოარგოს მათ სასწავლო საქმიანობები, აღძვრას მოსწავლეებში ცნობისმოყვარეობა, ორგანულად შეუხამოს ერთმანეთს სასწავლო საქმიანობა და გართობა (გამოიყენოს სხვადასხვა შემეცნებითი თამაში, მათ შორის, როლური და იმიტაციური თამაშები), მისცეს მოსწავლეებს არჩევანის, მოსაზრებების თავისუფლად გამოხატვის თავისუფლება, შექმნას კლასში თვითაქტუალიზაციის გარემო, აქცენტი გააკეთოს იმ ძლიერ მხარეებზე, რომლებითაც მოსწავლეს შეუძლია თვითდამკვიდრება, სხვებისთვის საკუთარი მიგნებების გაზიარება. მოსწავლის შინაგან მოტივაციას ასევე ამაღლებს სირთულეებთან შეჭიდება. ეს ერთგვარად ალპინისტის განცდას ჰგავს, რომლისთვისაც უფრო მნიშვნელოვანი მწვერვალზე ასვლის პროცესია, ვიდრე დალაშქრულ მწვერვალზე დგომა; თუმცა მასწავლებელმა ისიც უნდა გაითვალისწინოს, რომ ზედმეტად რთულმა დავალებამ, რომელსაც მოსწავლის შესაძლებლობები ვერ სწვდება, შეიძლება, პირიქით, მოსწავლის დემოტივაცია გამოიწვიოს. მოსწავლის მოტივაციაზე უდიდეს გავლენას ახდენს კეთილგანწყობილი, ემოციურად და ინტელექტუალურად, ასევე ფიზიკურად უსაფრთხო გარემო. მაღალი მოლოდინის გამოხატვაც მეტად არწმუნებს მოსწავლეს საკუთარ შესაძლებლობებში და, შესაბამისად, ზრდის მის სწავლის მოტივაციას.

გარეგანი მოტივაციისათვის მასწავლებლები იყენებენ როგორც დადებით, ისე ნეგატიურ განმამტკიცებლებს. ცხადია, უპირატესობა პირველს ენიჭება, როგორებიცაა შექება, ჯილდო, მაღალი ქულა; თუმცა მასწავლებელს უნდა ახსოვდეს, რომ ნებისმიერი დადებითი განმამტკიცებელის გამოყენების დროს მნიშვნელოვანია გულწრფელობა. მაგალითად, სუსტი მოსწავლის შექებას მაშინ აქვს ეფექტი, როცა ამას საფუძველი გააჩნია (თუნდაც ოდნავ შესამჩნევი პროგრესი ან შესრულებულ სამუშაოზე დახარჯული ძალისხმევა). არ არის რეკომენდებული მოსწავლეების შედარება. უმჯობესია, შევადაროთ თავად მოსწავლის წინა და მომდევნო ნამუშევრები.

მოსწავლის მოტივაცია და ჩართულობა სასწავლო პროცესში ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებული მოვლენებია. მოსწავლე, რომელიც ხედავს საკუთარ პროგრესს, შინაგანადაც მოტივირებულია და გაკვეთილზე მაღალი ჩართულობის მზაობაც აქვს. მოსწავლეთა ჩართულობას სასწავლო პროცესში ხელს უწყობს:

საინტერესოდ და მრავალფეროვნად წამოდგენილი სასწავლო მასალა;

ისეთი მასალის / საქმიანობის შეთავაზება, რომელსაც პრაქტიკული ღირებულება გააჩნია;

სწავლების პროცესის იმგვარად დაგეგმვა, რომ მოსწავლეებმა თავად აღმოაჩინონ (თუნდაც უკვე მრავალგზის აღმოჩენილი);

მოსწავლეებისათვის ისეთი სიტუაციის შექმნა, რომ შესწავლილის პრაქტიკაში გამოყენების შესაძლებლობა მიეცეთ;

ჯგუფურ საქმიანობებში მონაწილეობა;

გაკვეთილის მსვლელობის ზომიერი ტემპი;

მოსწავლეთა ინიციატივების მხარდაჭერა (ცხადია, იგულისხმება სწავლის პროცესთან დაკავშირებული ინიციატივები) და სხვ.

ზოგჯერ მასწავლებელი შეიძლება მოტყუვდეს ე.წ. მოჩვენებითი აქტიურობით (მაგალითად, მოსწავლეები ფიზიკურად აქტიურობენ: ხაზავენ, აფერადებენ), მაგრამ ჩართულობა გულისხმობს არა ფიზიკურ, არამედ შემეცნებით აქტიურობას, როცა მოსწავლეები ფიქრობენ, სვამენ შეკითხვებს, უარყოფენ ან ადასტურებენ სხვათა მიერ გამოთქმულ მოსაზრებებს, ამიტომ მასწავლებელმა ჯერ კიდევ გაკვეთილის დაგეგმვის დროს უნდა გაითვალისწინოს სწორედ აზროვნების პროცესის მასტიმულირებელი დავალებები (მაგ., დისკუსია, ექსპერიმენტი).

იმის დასადგენად, თუ რას აკეთებთ მოსწავლეთა მოტივირებასა და ჩართულობისათვის, დაუსვით თქვენს თავს კითხვები:

ვამლევ მოსწავლეებს სხვადასხვა სახის აზროვნების შესაძლებლობას (პრაქტიკული, ანალიტიკური, შემოქმედებითი, და ა.შ.)?

ვიყენებ მოსწავლეების სწავლისადმი ინტერესის ამაღლების მიზნით ისეთ სტრატეგიებს, როგორებიცაა ურთიერთსაწინააღმდეგო დებულებები, არჩევანი, კონკურენცია თამაშის ელემენტებით და ა.შ.?

ვიყენებ სწავლების მრავალფეროვან სტრატეგიებსა და ინსტრუმენტებს მოსწავლეების ინტერესისა და ჩართულობის შენარჩუნების მიზნით?

ვამლევ მოსწავლეებს შესაძლებლობას იმოქმედონ საკუთარი ინტერესების მიხედვით, გააკეთონ არჩევანი, გამოხატონ საკუთარი მიზნები, ღირებულებები და ოცნებები?

ექმნი ისეთ საკლასო გარემოს, სადაც აწყობენ სიურპრიზებს, სადაც მოსწავლეებს აქვთ სიამოვნების მიღების შესაძლებლობაც (ენტუზიაზმის, იუმორის, სიახლეების საშუალებით)?

არის გაკვეთილის ყველა ეტაპზე ტემპი ოპტიმალური?

ვადევნებ თვალყურს თითოეული მოსწავლის ჩართულობას? თუ ამ შეკითხვებზე პასუხი დადებითია, მაშინ მოსწავლეები:

ენერგიულად და ენთუზიაზმით არიან ჩართულნი სწავლის პროცესში;

ისწრაფვიან ამა თუ იმ მიზნის მისაღწევად;

სიამოვნებთ საკლასო ოთახში ყოფნა;
გამოხატავენ საკუთარ ინტერესებს, იდეებსა და შეხედულებებს;
არიან მოტივირებულები და დავალებების შესრულებაზე ორიენტირებულები;
იჩენენ ინიციატივას გაკვეთილზე ახალი აქტივობების შემოტანასთან დაკავშირებით;
დასახმარებლად მიმართავენ თანაკლასელებს და არა მხოლოდ მასწავლებელს;
მზად არიან დაეხმარონ თანაკლასელებს.
მოსწავლეები წარმოადგენენ პრეზენტაციებს, ჯგუფი ჩართულია მის განხილვაში.

სფერო: სასწავლო პროცესის შეფასება

ქვესფერო: სწავლების დროს შეფასების გამოყენება

სასწავლო პროცესის შეფასება არის სასწავლო მიზნების მიღწევის ხარისხის დამდგენი მონაცემების შეგროვების, აღრიცხვისა და ანალიზის მუდმივი პროცესი, მოსწავლეთა მიღწევების თანამიმდევრული შესწავლა. შეფასება აღწევს იმ შედეგებს, რომლებსაც იძლევა მთლიანი სასწავლო პროცესი, ხოლო ამ შედეგების ანალიზი აუცილებელია იმავე სასწავლო პროცესის კორექტირებისა და უკეთ წარმართვისათვის. შეფასების საფუძველი ეროვნული სასწავლო გეგმა, სასკოლო გეგმა და საგნობრივი პროგრამა (სტანდარტი). შეფასების მიზანი იმის დადგენაა, რამდენად შეესაბამება მოსწავლეთა მიღწევები ეროვნული სასწავლო გეგმის საგნობრივი პროგრამებით (სტანდარტებით) განსაზღვრულ შედეგებს. ამავდროულად, შეფასების შედეგები მასწავლებელს აძლევს ინფორმაციას საკუთარი საქმიანობის ეფექტიანობის შესახებ. შეფასება გამოიყენება არა მხოლოდ მოცემულ მომენტში ცოდნის შესაფასებლად, არამედ მოსწავლის სწავლის პროცესის გასაუმჯობესებლად, მისი განვითარების ხელშესაწყობად. მასწავლებელი სისტემატურად უწევს მონიტორინგს მოსწავლეთა სწავლას და საჭიროების შემთხვევაში აწვდის მათ უკუკავშირს.

უკუკავშირი – ეს არის კომენტარი კონკრეტულ სასწავლო ქმედებაზე, რომელიც აძლევს მოსწავლეს ინფორმაციას, თუ რა შეასრულა მან კარგად და რა არა. ხარვეზების შემთხვევაში ის იღებს რეკომენდაციებს, თუ რა გზებით უნდა აღმოფხვრას ეს ხარვეზები. უკუკავშირი შეიძლება მისცეს მასწავლებელმა მოსწავლეს / მოსწავლეებს, მოსწავლემ მოსწავლეს/მოსწავლეებს. სპეციფიკურ, გაუმჯობესებაზე ორიენტირებულ, მაღალი ხარისხის უკუკავშირს მოსწავლე უმტკივნეულოდ იღებს როგორც მასწავლებლისგან, ასევე თანაკლასელებისაგან.

უკუკავშირი უწყვეტი პროცესია, რომელიც ეფუძნება შეფასების სხვადასხვა ფორმას: დაკვირვებას, ტესტს, კითხვა-პასუხს და სხვ. უკუკავშირი შეიძლება იყოს როგორც წერილობითი, ისე ზეპირი. ეფექტური უკუკავშირისათვის მასწავლებელს შემუშავებული უნდა ჰქონდეს მკაფიო კრიტერიუმები (რუბრიკები), რომლებსაც ის აცნობს არა მხოლოდ მოსწავლეებს, არამედ ყველა დაინტერესებულ პირს (მშობლებს, კოლეგებს, ადმინისტრაციას).

მასწავლებელი მოსწავლის სწავლის პროცესში გამოყოფს მნიშვნელოვან ეტაპებს, განსაზღვრავს თითოეულ ეტაპზე მისაღწევ შედეგებს და აძლევს მოსწავლეს უკუკავშირს (განმავითარებელ შეფასებას), რათა მოსწავლემ კარგად დაინახოს საკუთარი პროგრესი. თავად მოსწავლესაც დამოუკიდებლად შეუძლია საკუთარი სასწავლო საქმიანობისათვის თვალის მიდევნება. მასწავლებლის მიერ მიცემული საკლასო თუ საშინაო დავალებებზე დაკვირვება მოსწავლეს საშუალებას აძლევს შეაფასოს საკუთარი სასწავლო საქმიანობა, აღმოაჩინოს ძლიერი და სუსტი მხარეები, მაგრამ ამისათვის მას უნდა ჰქონდეს შეფასების მკაფიო კრიტერიუმები, რომლებსაც ის დაეყრდნობა. სხვაგვარად ძნელია თვითშეფასებას შევაჩვიოთ მოსწავლეები.

შეფასების მრავალმხრივობისათვის მასწავლებელმა უნდა გამოიყენოს სხვადასხვა საშუალება: ზეპირი გამოკითხვა, წერიტი საშუალო, კითხვები, პრეზენტაცია, პროექტი, ჩათვლა ან გამოცდა, საქალაქო, ანუ ე.წ. „პორტფოლიო“, თვითშეფასება და ურთიერთშეფასება, სხვ.

შეფასებაში მნიშვნელოვანია შემაჯამებელი შეფასების წილიც. შემაჯამებელი საშუალოს შედეგების ანალიზი მოსწავლეთა აკადემიური მიღწევის დონის დადგენასთან ერთად იძლევა

მომავალი შედეგების პროგნოზირების, სასწავლო პროცესის კორექტირების საშუალებას, იმავდროულად ეხმარება მასწავლებელს საკუთარი პროფესიული საჭიროებების დადგენასა და სწავლების პრაქტიკის გაუმჯობესებაში. ყოველი შემაჯამებელი სამუშაოს დაგეგმვისას მასწავლებელი კიდევ ერთხელ უბრუნდება საგნობრივ სტანდარტს და მონიშნავს იმ შედეგებს (ინდიკატორს/ინდიკატორებს), რომელთა მიღწევის დონის შეფასებაც მიაჩნია საჭიროდ, განსაზღვრავს იმ ცოდნის არეალს და უნარების ჩამონათვალს, რომლებიც შემაჯამებელი სამუშაოთი უნდა შეფასდეს და, აქედან გამომდინარე, არჩევს შეფასების ფორმასაც (ეს შეიძლება იყოს ესე, ზეპირი გამოსვლა – საკლასო მოხსენება, რეფერატი, შემოქმედებითი ნამუშევარი (მაგ., ნახატი), პროექტი, ექსპერიმენტი, შემაჯამებელი დისკუსია, როლური თამაში, ტესტირება და ა.შ.). შეფასების თითოეულ ფორმაზე მას უნდა ჰქონდეს შემუშავებული შეფასების სქემები/რუბრიკები, რომლებიც წინასწარ არის ცნობილი მოსწავლეებისათვის (და არა მარტო; მშობლებისთვისაც). შემაჯამებელი შეფასების თარიღისა და ფორმის შესახებ მოსწავლეებმა წინასწარ უნდა იცოდნენ.

იმის დასადგენად, თუ რამდენად ეფექტიანად იყენებთ შეფასებას სწავლების დროს, დაუსვით თქვენს თავს კითხვები:

მაქვს შემუშავებული შეფასების კრიტერიუმები (რუბრიკები) სხვადასხვა უნარისა თუ სასწავლო საქმიანობის შესაფასებლად? იცნობენ ჩემი მოსწავლეები შეფასების კრიტერიუმებს / რუბრიკებს?

მიიღეს მოსწავლეებმა კრიტერიუმების შემუშავებაში მონაწილეობა?

ვამოწმებ სისტემატურად მოსწავლეების მიღწევებს სხვადასხვა მეთოდის გამოყენებით: გამოკითხვა, პრეზენტაცია, შეკითხვები და ა.შ..

არის თუ არა სასწავლო პროცესის მონიტორინგი რეგულარული და ვიყენებ თუ არა თითოეული მოსწავლის სწავლის შესახებ ინფორმაციის მოსაპოვებლად სხვადასხვა გზას (მაგალითად, დაკვირვებას, პორტფოლიოს ანალიზს და სხვ.)?

გამოვიყენებ სწავლის პროცესში მნიშვნელოვან ეტაპებს, განსაზღვრავ თითოეულ ეტაპზე მისაღწევ შედეგებს და ვიყენებ თუ არა სხვადასხვა სახის განმავითარებელ შეფასებას, რათა დავეხმარო მოსწავლეებს თითოეულ ეტაპზე საკუთარი პროგრესის შეფასებაში?

ვამღებ მოსწავლეებს ისეთ დავალებებს, რომ მათ შეძლონ საკუთარი ცოდნის რეფლექსია და მისი შემდგომი გაღრმავება?

ვამღებ მოსწავლეებს მკაფიო და აღწერით უკუკავშირს, რათა მათ შეძლონ საკუთარი ცოდნისა და უნარების გაუმჯობესება და გაღრმავება?

შეესაბამება ჩემი შემაჯამებელი შეფასებები სასწავლო მიზნებსა და მოსალოდნელ შედეგებს?

ვაანალიზებ და ვიყენებ თუ არა შემაჯამებელი შეფასების შედეგებს შემდგომ საქმიანობაში?

თუ ამ შეკითხვებზე თქვენი პასუხი დადებითია, მაშინ:

მოსწავლეებს შეუძლიათ განსახვავონ, რა იციან, რა არ იციან და რისი შესწავლის საჭიროება აქვთ;

მოსწავლეები იყენებენ როგორც მასწავლებლის, ისე თანაკლასელებისაგან მიღებულ უკუკავშირს საკუთარი მიღწევების გასაუმჯობესებლად და გეგმავენ საკუთარი სწავლის პროცესს;

ისინი აანალიზებენ და ცვლილებები შეაქვთ საკუთარ ნამუშევარში მისი ხარისხის გაუმჯობესების მიზნით;

იყენებენ რუბრიკებსა და სხვა ინსტრუმენტებს (შეფასების სქემები, კომენტარები) ხარისხის კონტროლისთვის;

მოსწავლეთა ნამუშევრებში შეიმჩნევა პროგრესი;

ისინი თამამად წარუდგენენ და უხსნიან თანაკლასელებს საკუთარ ნამუშევარს;

მოსწავლეები შეფასების რუბრიკების მიხედვით აზუსტებენ საკუთარ შეფასებას;

ისინი თანაკლასელებს/თანაკლასელებს აძლევენ გაუმჯობესებისკენ მიმართულ, მაღალი ხარისხის უკუკავშირს. **მიმართულება: პროფესიული პასუხისმგებლობები**

სფერო: პროფესიული ქცევა

მასწავლებლის პროფესიული ქცევის განმსაზღვრელი დოკუმენტია „მასწავლებლის ეთიკის კოდექსი“. მასწავლებლის დისციპლინურ ქცევას და ეთიკური ნორმების დაცვას სასკოლო სივრცეში არეგულირებს სკოლის შინაგანაწესი, რომელიც, თავის მხრივ, ეფუძნება დამტკიცებულ კოდექსებს (მოსწავლის ქცევის, მასწავლებლის ეთიკისა და სკოლის დირექტორის კოდექსს), ამიტომ ამ საკითხზე ვრცლად არ შევჩერდებით.

უფრო ვრცელი და დეტალური ინფორმაცია მასწავლებლის პროფესიული ქცევის შესახებ შეგიძლიათ იხილოთ პუბლიკაციაში: „მასწავლებლის ეთიკის სახელმძღვანელო“, მ. ინასარიძე, ს. ლობჯანიძე, შ. მამუკაძე, მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრი, 2008.

სფერო: პროფესიულ განვითარებაზე ზრუნვა

პროფესიონალიზმის ერთ-ერთი მთავარი მახასიათებელი არის უწყვეტი პროფესიული თვითგანვითარების მოთხოვნილება. თუმცა, თვითგანვითარების გზები და საშუალებები ინდივიდუალურია, განპირობებულია თითოეული ჩვენგანის პიროვნული მახასიათებლებითა და საჭიროებებით. პროფესიული განვითარება გულისხმობს მასწავლებლების საქმიანობის გაუმჯობესებას, რაც მიიღწევა კარგად დაგეგმილი და გონივრულად განხორციელებული ღონისძიებებით როგორც ინდივიდუალურ, ასევე ორგანიზაციულ დონეზე.

მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების აუცილებელი ეტაპებია:

მოსწავლეთა საჭიროებების დადგენა. პროფესიული განვითარების თვალსაზრისით ძირითადი შეკითხვაა: „რა უნდა ვისწავლოთ ჩვენ, მასწავლებლებმა, იმისთვის, რომ ხელი შევუწყოთ მოსწავლეების შედეგების გაუმჯობესებას?“ შესაბამისად, პროფესიული განვითარების დაგეგმვის პირველივე ეტაპზე მასწავლებელმა განსაკუთრებული ყურადღება უნდა გაამახვილოს მოსწავლეებზე და მათ აკადემიურ საჭიროებებზე.

მასწავლებლის საჭიროებების დადგენა. მოსწავლეების საჭიროებების დადგენის შემდეგ მასწავლებლებმა უნდა იფიქრონ, თუ რა მიმართულებით აიმაღლონ კვალიფიკაცია, რათა უპასუხოთ მოსწავლეების წინაშე არსებულ გამოწვევებს. კითხვები, რომლებზედაც მასწავლებელმა პასუხი უნდა გასცეს, შემდეგია: რა უნდა ვიცოდე, რისი უნდა მჯეროდეს, რისი გაკეთება უნდა შემეძლოს, რისი სურვილი უნდა მქონდეს და როგორც უნდა ვიქცეოდე, რათა დავეხმარო ჩემს მოსწავლეებს სასურველი სასწავლო მიზნების მიღწევაში? ამაში დაგეხმარებათ რეფლექსია, რომლის შესახებ ზემოთ უკვე გვქონდა საუბარი.

პროფესიული განვითარების მიზნების შემუშავება. მოსწავლეებისა და მასწავლებლების საჭიროებების გათვალისწინებით მასწავლებელი გამოყოფს პროფესიული განვითარების პრიორიტეტულ მიმართულებებს.

საკუთარი საქმიანობის დაგეგმვა. მასწავლებლები კონკრეტულად განსაზღვრავენ, თუ რას გააკეთებენ იმისთვის, რომ შეძლონ პროფესიული განვითარების მიზნების განხორციელება და სასურველი შედეგების მიღწევა. საქმიანობის სახეობა დამოკიდებულია უშუალოდ მიზანზე.

საკუთარი საქმიანობის დაგეგმვისას მასწავლებელმა უნდა გაითვალისწინოს, რა ადამიანური და მატერიალური რესურსებია ხელმისაწვდომი. ამის დასადგენად მასწავლებელი უსვამს საკუთარ თავს შემდეგ შეკითხვებს:

რა სახის მხარდაჭერა არის ხელმისაწვდომი მასწავლებლებისთვის (არის თუ არა სკოლაში პროფესიული განვითარების ჯგუფი, ფასილიტატორი, ტრენერი?)

რომელ კოლეგებს აქვთ გარკვეული საგნობრივი და მეთოდური გამოცდილება, რომელიც შეიძლება გამიზიარონ?

რა სახის დახმარება შემიძლია გავუწიო ჩემს კოლეგებს (მაგალითად, შევთავაზო ჩემ მიერ შექმნილი რესურსი, გავუზიარო ჩემი წარმატებული პრაქტიკა ან თუნდაც წარუმეტებლობაზე ვესაუბრო გულახდილად, რომ აიცილოს მსგავსი საფრთხე)?

რა სახის დახმარება მჭირდება სკოლის ადმინისტრაციისგან (მაგალითად, აქვს თუ არა სკოლას პროფესიული განვითარების ღონისძიებებში მასწავლებლის ჩართვის შესაძლებლობა)?

რა სახის პროფესიული ლიტერატურა მჭირდება? სად შეიძლება მოვიძიო აღნიშნული ლიტერატურა (არის თუ არა სკოლაში საჭირო მეთოდური ლიტერატურა? არსებობს თუ არა საინტერესო ელექტრონული მისამართების ჩამონათვალი და ა.შ.)?

ჩემი პროფესიული განვითარებისთვის რა შესაძლებლობებია ხელმისაწვდომი სკოლის გარეთ (ტრენინგები, სასწავლო კურსები, სტაჟირება, პროფესიული გაერთიანებები, სხვ.)?

შედეგების შეფასება. წლის ბოლოს მასწავლებელმა უნდა შეაჯამოს და შეაფასოს მის მიერ განხორციელებული პროფესიული საქმიანობების შედეგები. მასწავლებელს აქვს შესაძლებლობა, კოლეგებთან ერთად გააანალიზოს და შეაფასოს გაწეული საქმიანობა, მოსწავლეთა შედეგების გაუმჯობესების მიზნით დასახოს პროფესიული განვითარების შესაბამისი გზები და საშუალებები, ამასთანავე, კოლეგებთან და/ან სკოლის ხელმძღვანელობასთან წარმოაჩინოს მის მიერ გაწეული ძალისხმევა. ამისათვის პასუხი უნდა გაეცეს შემდეგ კითხვებს:

როგორ შეიცვალა ჩემი პრაქტიკა განხორციელებული საქმიანობების შედეგად? რას ვაკეთებ საკლასო ოთახში ახლა განსხვავებულად და უკეთესად?

როგორ შეიცვალა მოსწავლეების სწავლის პროცესი და შედეგები ჩემ მიერ განხორციელებული პროფესიული საქმიანობების შემდეგ? რას აკეთებენ ისინი განსხვავებულად და უკეთ? გაუმჯობესდა თუ არა მათი სწავლის შედეგები?

თვითშეფასების კითხვარის სრულყოფილად გააზრება დაეხმარება მასწავლებელს ამომწურავად, კომპლექსურად დაინახოს, თუ რას მოიცავს მასწავლებლის საქმიანობა და, ამასთანავე, ობიექტურად შეაფასოს საკუთარი ძლიერი და სუსტი მხარეები. იგი არის მძლავრი ინსტრუმენტი მასწავლებლის ხელში მისი პროფესიული განვითარებისთვის მთელი თავისი კარიერის განმავლობაში. ამრიგად, თვითშეფასების კითხვარის პრაქტიკაში რეგულარული დანერგვა ხელს შეუწყობს არა მარტო ცალკეული მასწავლებლის პროფესიულ განვითარებას, არამედ, ზოგადად, სისტემის წინსვლას.

სასარგებლო რესურსები:

<http://tpdc.ge/>

http://tpdc.ge/?action=page&p_id=274&lang=geo